

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Diplomska naloga

VARČEVALNE MOŽNOSTI IN NAVADE
FIZIČNIH OSEB V SLOVENIJI

Dania Gustinčič

Koper, 2007

Mentor: doc. dr. Primož Dolenc

POVZETEK

Svetovno bančništvo je danes izpostavljeno velikim spremembam, ki so rezultat globalizacije in uspešnega delovanja drugih finančnih organizacij. Vse bolj intenzivna konkurenca, hiter tehnološki napredek in vse zahtevnejše stranke silijo banke v neprestano prilagajanje novim tržnim razmeram. Na trgu kapitala je prišlo do razcveta vzajemnih skladov, vse večja je ponudba naložb v življenjska zavarovanja. Z razvojem trga se povečuje konkurenca. Vstop Slovenije v EU je med drugim pripomogel k zniževanju obrestnih mer in prelivu denarnih sredstev iz bančnih vlog v bolj tvegane finančne instrumente. V diplomskem delu so predstavljene različne možnosti varčevanja in oplemenitenja presežnih sredstev fizičnih oseb v varčevalnih produktih, ki jih ponujajo banke v Sloveniji. Cilj diplomske naloge je s pomočjo anketnega vprašalnika proučiti rezultate raziskave in ugotoviti, v kolikšni meri so varčevalci naklonjeni klasičnim oblikam varčevanja oziroma koliko se obračajo k varčevanju v vzajemnih skladih, v kakšne namene varčujejo in v kolikšni meri so pripravljene tvegati.

Ključne besede: banke, varčevanje, donosnost, tveganje, vzajemni skladi, delnice, obveznice, pokojninsko zavarovanje, depozit, življenjsko zavarovanje, zavarovalnice.

SUMMARY

World-wide banking has recently been subject to great changes caused by the globalisation and the successful operating of various financial institutions. The growing intensity of competition, fast technological progress, and the demanding customers have forced the banks into constant adjusting to the new market circumstances. At the capital market the mutual funds have been blooming, different life insurance companies have been offering their services. The development has increased the competition. The entering of Slovenia to EU, among others, has lead to reducing of interest rates and to overflow of the monetary means into other more ventured financial instruments. In the diploma thesis we presented different possibilities of saving and of enrichment of the disposable funds by the civil entities using the instruments that have been offered by Slovenian banks. The aim of the diploma thesis was to establish some conclusions based on our questionnaire, e. g. in what extent do the participants favour more classical forms of saving money, or in what extent do they turn to the mutual funds, to what purpose do they save, and how much risk are they willing to take.

Key words: banks, saving, profitability, risk, mutual funds, shares, bonds, pension fund, deposit, life insurance, insurance companies

UDK: 330.567.25(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Namen in cilj diplomskega dela	1
1.2	Teoretična izhodišča	1
1.3	Metode obravnavanja	2
1.4	Predpostavke in omejitve obravnavanja.....	2
2	Predstavitev finančnega sistema.....	3
2.1	Finančne institucije	3
2.1.1	Depozitne finančne institucije.....	3
2.1.2	Nedepozitne finančne institucije.....	4
2.2	Finančni trgi	6
2.2.1	Trg denarja	6
2.2.2	Trg kapitala	7
2.2.3	Primarni in sekundarni trg.....	8
2.3	Finančni instrumenti.....	8
3	Predstavitev področja investicijskih skladov	11
3.1	Vrste investicijskih skladov.....	11
3.2	Investiranje v vzajemne investicijske sklade	14
3.3	Prednosti in slabosti naložb v vzajemne sklade	16
4	Bančno zavarovalništvo.....	19
4.1	Zgodovinski razvoj bančnega zavarovalništva.....	19
4.2	Vzroki za pojav bančnega zavarovalništva	20
4.3	Prednosti in slabosti bančnega zavarovalništva	21
5	Predstavitev varčevalnih produktov, ki jih ponujajo banke	23
5.1	Rentno varčevanje	23
5.2	Namensko varčevanje	24
5.3	Depozitno varčevanje.....	24
5.4	Varčevanje v Odprtem vzajemnem pokojninskem skladu	25
5.5	Varčevanje v Nacionalni stanovanjski varčevalni shemi	27
5.6	Varčevanje v vzajemnih skladih.....	28
5.7	Varčevanje v vrednostnih papirjih.....	30
5.8	Naložbeno življenjsko zavarovanje.....	31
5.9	Davčni predpisi povezani z varčevanjem v bančnih produktih in varčevanjih v vzajemnih skladih	32
6	Varčevalne navade varčevalcev in vzrok zanje.....	37
6.1	Metoda zbiranja podatkov in oblikovanje vzorca	38
6.2	Prikaz pridobljenih podatkov	38
7	Sklep.....	45

Literatura	47
Viri	48
Priloga.....	51

SLIKE

Slika 2.1	Delitev finančnih institucij	3
Slika 2.2	Razdelitev finančnih trgov.....	6
Slika 3.1	Z investiranjem v investicijski sklad investitor vrednostne papirje kupi na posreden način	11
Slika 4.1	Prikaz razvoja bančnega zavarovalništva	20
Slika 6.1	Razlogi za varčevanje.....	37
Slika 6.2	Razvrstitev varčevalcev glede na starost.....	39
Slika 6.3	Vrste varčevanj.....	40
Slika 6.4	Struktura finančnih naložb gospodinjstev po instrumentih	40
Slika 6.5	Namen varčevanja	41
Slika 6.6	Zaželeni donos.....	42
Slika 6.7	Pripravljenost tveganja	42
Slika 6.8	Čas unovčenja sredstev.....	43

TABELE

Tabela 3.1	Temeljne razlike med vzajemnim in zaprtim investicijskim skladom	12
Tabela 5.1	Obrestne mere za depozite v slovenskih bankah na dan 17. 8. 2007	25
Tabela 5.2	Ponudba pokojninskih varčevanj v slovenskih bankah	27
Tabela 5.3	Izbor bank, ki so pridobile pravico do sklepanja varčevalnih pogodb za leto 2006	28
Tabela 5.4	Seznam bank, ki tržijo investicijske sklade iz držav članic EU	30
Tabela 5.5	Seznam bank v Sloveniji, ki imajo dovoljenje za opravljanje storitev v zvezi z vrednostnimi papirji	31
Tabela 5.6	Ponudba naložbenih polic v slovenskih bankah.....	32
Tabela 6.1	Stanje finančnih naložb gospodinjstev po instrumentih v mio EUR.....	38

1 UVOD

1.1 Namen in cilj diplomskega dela

Z osamosvojitvijo Republike Slovenije in s spremembami gospodarskega sistema iz socialističnega v kapitalističnega je prišlo tudi do sprememb v družbeni ureditvi in v socialnem sistemu. Nekateri so te spremembe zaznali kaj hitro, drugi jih zaznavajo počasneje in se jim še niso prilagodili. Te spremembe so vplivale tudi na vlogo in značaj slovenskih finančnih ustanov.

Banke so ena najstarejših finančnih ustanov, vendar ne služijo samo svojemu prvotnemu namenu, kot je na primer varno shranjevanje denarja. Banke ponujajo svojim strankam niz produktov, s katerimi jih želijo v čim večji meri zadovoljiti in hkrati tudi zadržati, kajti konkurenčnih ponudb je na tržišču veliko.

Namen diplomske naloge je prikazati vrste finančnih naložb, ki jih banke na slovenskem območju ponujajo varčevalcem. Poskušali bomo ugotoviti, kakšne so varčevalne navade vlagateljev in katere produkte najpogosteje uporabljajo, da svoje prihranke plemenitijo in obogatijo.

Cilj diplomske naloge je s pomočjo anketnega vprašalnika izvesti raziskavo med varčevalci in ugotoviti, v kolikšni meri so, če so, varčevalci naklonjeni klasičnim oblikam varčevanja oziroma koliko se obračajo k varčevanju v vzajemnih skladih. Prav tako bomo poskušali priti do podatkov, v kakšne namene varčevalci varčujejo in v kolikšni meri so pripravljeni tvegati.

1.2 Teoretična izhodišča

Finančne institucije s finančnimi trgi in finančnimi instrumenti predstavljajo mehanizem, ki omogoča prenos prihrankov od varčevalcev na investitorje. Zaradi globalizacije se finančni trg nenehno spreminja in hitro razvija. Njen vpliv je zaznati tudi v svetovnem bančništvu, ki doživlja velike spremembe. Uspešno delovanje drugih finančnih organizacij, intenzivnejša konkurenca, hiter tehnološki napredek, vedno bolj izobražene in zahtevnejše stranke so razlog, da banke danes niso več to, kar so bile včasih. Morajo se namreč neprestano prilagajati novim tržnim razmeram.

Povpraševanje po finančnih storitvah je v veliki meri odvisno od varčevalnih navad, ki pa se v zadnjih letih neprestano spreminjajo. Klasične oblike varčevanj, kot so bančne vloge in depoziti, so zaradi nizke donosnosti vse manj zanimive. Stranke se obračajo k produktom, ki zagotavljajo višji donos. Zato morajo banke ponujati storitve, ki bodo zagotovile zadovoljstvo strank, hkrati pa bodo uresničevale svoje cilje.

Za varčevalce najbolj zanimive in dostopne vrste finančnih naložb so bančne vloge, lastniški vrednostni papirji, obveznice, naložbe v vzajemne sklade ter police dodatnega pokojninskega zavarovanja in druga zavarovanja. Nekateri varčevalci s presežki denarnih sredstev poskušajo svoj denar optimalno naložiti, pri čemer morajo upoštevati

predvsem donosnost, likvidnost ter varnost naložbe, drugi se želijo le zavarovati, ostali pa želijo kombinacijo vsega.

1.3 Metode obravnavanja

Pri izdelavi diplomske naloge bomo uporabili makroekonomske raziskave, kajti opisane bodo značilnosti posameznih naložbenih produktov, ki jih ponujajo banke na celotnem slovenskem območju.

Pri raziskovanju bomo uporabili deskriptivni in analitični pristop. Z metodo deskripcije bodo opisani teorija in pojmi ter ugotovljena dejstva. Povzeti bodo spoznanja, stališča in sklepi drugih avtorjev, in sicer z metodo kompilacije. Hkrati bomo prišli do svojih spoznanj s pomočjo delovnih izkušenj. Analitični pristop bomo uporabili pri opravljeni raziskavi in proučevanju rezultatov raziskave, ki jo bomo opravili s pomočjo anketnega vprašalnika. Anketni vprašalnik bo posredovan naključnim prebivalcem na območju celotne Slovenije. Rezultate raziskave bomo primerjali s tistimi, ki jih je objavila Banka Slovenije v poročilu o finančni stabilnosti in s podatki raziskave GfK varčevalne klime.

Pri pisanju diplomske naloge bomo uporabili znanstvene članke, strokovno literaturo, strokovne članke, študijsko literaturo, članke iz revij in časnikov ter članke, dostopne na spletnih straneh.

1.4 Predpostavke in omejitve obravnavanja

Predvsem bomo proučili aktualne finančne naložbe varčevalcev v Sloveniji in skušali ugotoviti prednosti ter slabosti posamezne naložbe, predvsem z vidika varnosti in stroškov.

Omejitev naloge predstavlja predvsem dostopnost podatkov, ki so omejeni le na raven javnih baz podatkov. Drugi, nam sicer dostopni podatki in informacije, imajo značaj zaupnosti in bi lahko pomenili razkrivanje strateških namer v banki.

2 PREDSTAVITEV FINANČNEGA SISTEMA

2.1 Finančne institucije

V svetu in pri nas je področje financ eno izmed tistih gospodarskih področij, ki se najhitreje razvija. Skoraj dnevno se pojavljajo novi finančni instrumenti. Z njimi poskušajo finančne institucije pritegniti investitorje, da bi prihranke investirali (Mramor 2000, 23).

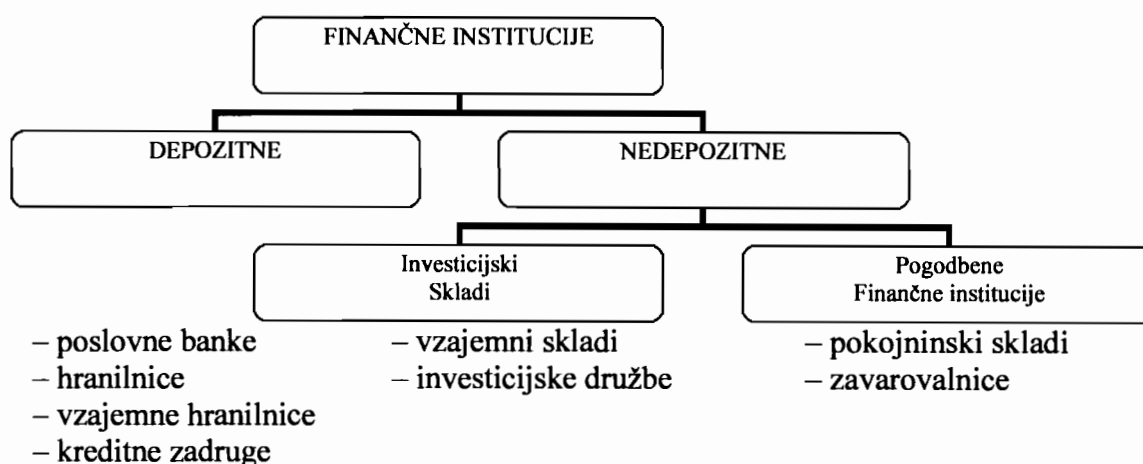
Danes so finančni sistemi sestavljeni iz različnih finančnih institucij, finančnih instrumentov in finančnih trgov. S svojim delovanjem omogočajo prenos finančnih prihrankov od pravnih in fizičnih oseb, pri katerih ti nastajajo, k pravnim in fizičnim osebam, ki potrebujejo dodatna finančna sredstva za financiranje svojih potreb (Prohaska 1999, 3).

Na finančnem trgu so finančne institucije pomembne predvsem zaradi večjega in učinkovitejšega prenosa finančnih prihrankov. Razdrobljeni prihranki se v finančnih institucijah združujejo v večje, ti pa se nato posredujejo večjim investitorjem. Delno se odpravi časovna razlika obdobja posojenih prihrankov, omogočeni pa sta boljša kakovost in likvidnost naložb.

Finančne institucije se prilagajajo različnim željam varčevalcev in investitorjev, zato poznamo več oblik teh institucij. Delimo jih glede na vrste investitorjev, glede načina prenosa prihrankov in po obliki lastništva. Tako ločimo depozitne finančne institucije od nedepozitnih (Repovž in Peterlin 2004, 36).

V spodnji sliki 2.1 je podana delitev finančne institucije, ki je v praksi najpogosteje uporabljena.

Slika 2.1 Delitev finančnih institucij

Vir: Mramor 1993, 90.

2.1.1 Depozitne finančne institucije

Skupna značilnost depozitnih finančnih institucij je zbiranje finančnih prihrankov na osnovi vlog varčevalcev. Varčevalci imajo na voljo različne račune, na katere lahko vlagajo svoje prihranke z različnim rokom zapadlosti. Za te vloge, ki jih štejemo za likvidne finančne oblike, je značilno, da med drugim zagotavljajo nominalno trdno vrednost v prihodnosti ob pravilni, vnaprej določeni višini obrestne mere. Vnaprej je znana tudi njihova nominalna vrednost (Prohaska 1999, 7). Zbrana sredstva varčevalcev depozitne finančne institucije največkrat prenašajo k investitorjem, predvsem v obliki posojil.

Poslovne banke sprejemajo različne vloge, ki se razlikujejo glede na ročnost, donosnost, zavarovanje, odobravajo posojila in nudijo tudi druge storitve. Predvsem pa imajo vlogo osrednje finančne institucije, ki opravljajo funkcijo hranjenja prihrankov varčevalcev, daje in najema posojila, opravlja posle plačilnega prometa, odkupuje čeke in menice, posluje s tujimi plačilnimi sredstvi, izdaja vrednostne papirje in kreditne kartice, kupuje in prodaja ter upravlja z vrednostnimi papirji domačih in tujih izdajateljev, prevzema in izdaja poročila in garancije, kupuje in izterjuje terjatve, hrani vrednostne papirje in druge vrednosti. Nadzor nad poslovanjem poslovnih bank opravlja centralna banka.

Hranilnice so samostojna finančna organizacija. Zbirajo sredstva z vlogami. Značilnost teh vlog je, da so v povprečju dolgoročne narave. Hranilnice ta sredstva uporabljajo predvsem za kreditiranje svojih komitentov in za vzpodbudo kmetijstva, obrti ter drugih zasebnih dejavnosti. Imajo svoje lastnike, ki vlagajo prihranke v hranilnico v obliki lastniškega kapitala. Podobno kot pri bankah je delež vloženega kapitala v vseh sredstvih, s katerimi razpolaga hranilnica, relativno majhen.

Vzajemne hranilnice se ločijo od navadnih z vidika lastništva. Za obveznosti te hranilnice odgovarjajo varčevalci s svojimi vlogami, njihove vloge pa so lastniški deleži, zato so glede na lastništvo vzajemne hranilnice podobne vzajemnim skladom. Za hranilnice je značilno, da dajejo predvsem hipotekarna posojila za nakup nepremičnin svojim članom.

Kreditne zadruge so značilne po tem, da imajo njihovi člani običajno skupnega delodajalca ali pa jim je skupna verska organizacija. Vir sredstev kreditnih zadrug so depoziti njihovih članov. Ta sredstva preoblikujejo v potrošniška in stanovanjska posojila za svoje člane (Repovž in Peterlin 2004, 36–38).

2.1.2 Nedepozitne finančne institucije

Med nedepozitne finančne institucije uvrščamo investicijske sklade in pogodbene finančne institucije. Njihova značilnost je usmerjenost v nakup dolgoročnih vrednostnih papirjev podjetij oziroma države.

Investicijski skladi so samostojne finančne ustanove, ki zbirajo prihranke in druga denarna sredstva manjših investorjev z namenom vlaganja v različne vrednostne papirje ter v druge naložbe. Ločimo odprte in zaprte investicijske sklade, vzajemne sklade in investicijske družbe ter sklade instrumentov denarnega trga.

Vzajemni skladi so odprti investicijski skladi, kjer se zbirajo prihranki vlagateljev. Njihovo premoženje tako sestavljajo naložbe v tržne prenosljive vrednostne papirje. Vzajemni sklad ni pravna oseba, oblikuje ga lahko le družba za upravljanje. Oblikuje in upravlja se izključno v korist vlagateljev.

Investicijska družba je v nasprotju z vzajemnimi skladi zaprt investicijski sklad. Je delniška družba. Izdaja njenih delnic je ponavadi enkratna in je zato njihovo število omejeno. Družba se ustanovi za javno zbiranje denarnih sredstev in njihovo investiranje v prenosljive vrednostne papirje. Investitor od investicijskega sklada ne more zahtevati odkupa delnic, lahko pa svoj vložek proda le na trgu vrednostnih papirjev.

Pogodbene finančne institucije zbirajo prihranke varčevalcev na osnovi posebnih pogodbenih razmerij. Gre za zavarovalnice in pokojninske sklade. Pogodbene finančne institucije morajo skrbeti za čim boljše dolgoročno naložbo zbranih prihrankov, če želijo izpolniti svoje pogodbene obveznosti.

Pokojninske sklade delimo na obvezne in prostovoljne. Delodajalci in zaposleni ali oboji periodično prispevajo sredstva v te sklade z namenom, da skladi sredstva investirajo v vrednostne papirje, nepremičnine, depozite in druge naložbe do upokojitve zaposlencev. Zaradi nenehnih sprememb v okolju, na primer na demografskem področju, so se začele pojavljati težave. Za Slovenijo je značilna nizka rodnost in kot posledica tega staranje prebivalstva. Razmerje med številom delovno aktivnih in številom upokojenih prebivalcev se je začelo spreminjati v škodo aktivnega prebivalstva. Zaradi tega se višina pokojnin, ki jih zagotavlja država, vse bolj znižuje, zato pokojninski skladi kot oblika varčevanja pridobivajo vse večji pomen.

Pokojninski sklad se lahko ustanovi kot vzajemni pokojninski sklad ali kot pokojninska družba. Vzajemni pokojninski sklad je lahko odprt ali zaprt. V njem se zbirajo sredstva z vplačili premij prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Ta sklad ni pravna oseba. Pokojninska družba pa je samostojna pravna oseba. S premoženjem upravlja sama ali za to izbere pooblaščen družbo za upravljanje. Opravlja izključno zavarovalne posle prostovoljnega dodatnega zavarovanja (Repovž in Peterlin 2004, 39–40).

Zavarovalnice so pravne osebe. Na trgu samostojno opravljajo dejavnost zavarovanja oseb in premoženja kot svojo temeljno dejavnost. Na osnovi posebnih pogodbenih razmerij pogodbeni finančni posredniki zbirajo prihranke vlagateljev. Sklenjena pogodba vlagateljem zagotavlja različne vrste izplačil denarnih zneskov v prihodnosti (Ribnikar 1999, 194).

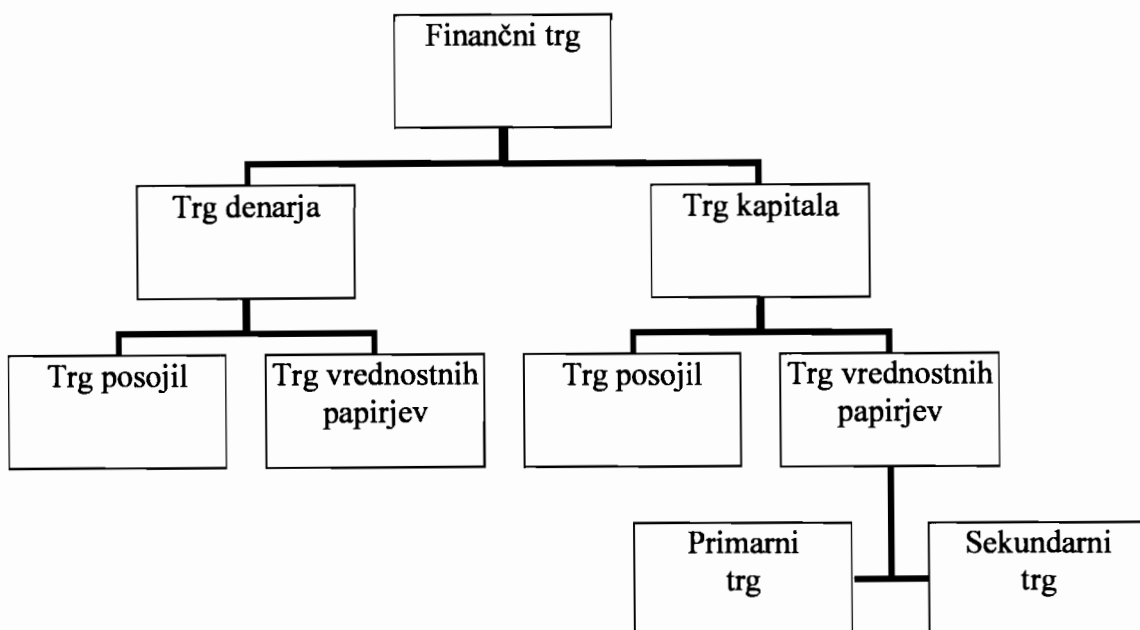
Zavarovalnice zbirajo prihranke varčevalcev v obliki premij. Tako zbrana sredstva investirajo v depozite, nepremičnine, vrednostne papirje in v druge oblike varčevanj. Z vplačevanjem premij si varčevalci zagotovijo, da jim bo zavarovalnica ob morebitni nastali škodi izplačala odškodnino. Glede na vrste zavarovanj ločimo zavarovalnice življenjskega zavarovanja in splošne zavarovalnice (Repovž in Peterlin 2004, 40).

2.2 Finančni trgi

Finančni trg je skupek odnosov med ponudbo finančnih sredstev in povpraševanjem po njih. Osnovna funkcija finančnih trgov je učinkovita alokacija finančnih sredstev od suficitnih celic, to je tistih, ki imajo finančne prihranke, k deficitnim celicam, torej tistim, ki investirajo več, kot so prihranile. Druga funkcija finančnih trgov je finančne narave. Omogoča zagotavljanje likvidnosti in možnost razpršitve naložb (Repovž in Peterlin 2004, 31).

Glavna akterja finančnega trga sta trg denarja in trg kapitala. Med seboj se razlikujeta po ročnosti, merilo pa je običajno eno leto. Razdelitev finančnih trgov je prikazana na sliki 2.2.

Slika 2.2 Razdelitev finančnih trgov

Vir: Repovž in Peterlin 2004, 35.

2.2.1 Trg denarja

Na trgu denarja se trguje s kratkoročnimi finančnimi instrumenti. Denarni trgi so pomembni predvsem zato, ker zagotavljajo glavni vir denarnih sredstev in tako omogočajo ohranjanje likvidnosti. Hkrati omogočajo centralni banki vodenje denarne

politike, saj se veliko njenih instrumentov veže na trgovanje na denarnem trgu, posegi na njem pa so najpomembnejši element urejanja količine denarja v obtoku.

Denarni trg omogoča prenos velikih vsot denarja od varčevalca k investitorju v razmeroma kratkem času, stroški pa so relativno nizki. Instrumenti denarnega trga so kratkoročna posojila in vrednostni papirji, ki jim do dospelja manjka manj kot eno leto. Kratkoročna posojila so običajno pogodbeno dogovorjena. Zanje velja, da se zelo redko prodajajo na sekundarnem trgu, zato sekundarni trg za kratkoročna posojila ne obstaja. Bistveni sta njihova obrestna mera in varnost. S kratkoročnimi vrednostnimi papirji se trguje na sekundarnem trgu in njihove cene ter donosnost so tesno povezane s tistimi, ki jih dosegajo novi izdani instrumenti. Čas dospelja kratkoročnih vrednostnih papirjev je kratek, kar je razlog za blago nihanje cen, ko se spremeni obrestna mera. Za te papirje velja, da se jih lahko proda pred dospeljem, za ceno, ki je blizu nakupne (Mramor 1993, 71–75).

2.2.2 Trg kapitala

Najpomembnejša funkcija trgov kapitala je povečevanje obsega varčevanj in njihova usmeritev v najbolj produktivne naložbe. Na tem trgu se trguje z dolgoročnimi finančnimi instrumenti z dospelostjo prek enega leta ali brez dospelja (Mramor 2000, 23).

Za učinkovito opravljanje funkcij, kot so omogočanje in spodbujanje oblikovanja čim večjega obsega prihrankov, usmerjanje zbranih prihrankov v najboljše možne investicije ter omogočanje oblikovanja optimalne likvidnosti ekonomskih subjektov, je treba na trgu zagotoviti varnost, zaupanje, preglednost, likvidnost, stabilnost in donosnost (Mramor 1998, 1).

Na trgu kapitala se trguje z dolgoročnimi vrednostnimi papirji, ki so lahko lastniški vrednostni papirji (delnice podjetij in finančnih institucij) in dolžniški vrednostni papirji, kot so obveznice podjetij, bank, države, občin, državnih institucij in skladov (Mramor 2000, 41).

Trg kapitala se deli na trg dolgoročnih posojil in trg vrednostnih papirjev. Trg posojil predstavlja pogodbeno dogovorjeno neposredno razmerje med posojilodajalcem in posojilojemalcem. Značilnost posojil je, da nimajo razvitega sekundarnega trga, četudi je možna odprodaja z diskontom pred dospeljem, saj je zaradi različnih pogodbenih določil posameznega posojila otežena njihova medsebojna primerjava in s tem vzpostavitev bolj likvidnega trga (Prohaska 1999, 11).

Za razliko od trga posojil pa je trg vrednostnih papirjev neoseben ali tako imenovan javni trg, saj se kupci in prodajalci med seboj ne poznajo, ker trgovanje večinoma poteka prek tržnikov, agentov ali borznih posrednikov. Kljub temu pa je del tega trga le bolj oseben. To je tako imenovani zasebni trg, na katerem je krog kupcev določene finančne naložbe vnaprej omejen.

2.2.3 Primarni in sekundarni trg

Trg vrednostnih papirjev delimo na primarni in sekundarni trg. Nadalje ga delimo še na terciarni in kvartarni trg.

Na primarnem finančnem trgu se trguje z novimi izdajami finančnih instrumentov. Na tem trgu poslujejo predvsem tisti, ki imajo namen priti do denarja za financiranje novih investicij. To so predvsem posamezniki, podjetniki, banke in državne institucije.

Na sekundarnem finančnem trgu se trguje z že obstoječimi finančnimi instrumenti. Ta trg omogoča imetnikom finančnih naložb, da spremenijo svojo finančno terjatev v denar še pred njenim dospeljem. Tako se na tem trgu vrši tako imenovana preprodaja vrednostnih papirjev in menjava njihovega lastništva (Mramor 1993, 71).

2.3 Finančni instrumenti

Instrumente finančnega trga delimo na instrumente denarnega trga in instrumente kapitalskega trga.

Med instrumente trga denarja sodijo (Mramor 2000, 25):

- kratkoročna posojila in depoziti pri poslovnih bankah,
- kratkoročni vrednostni papirji (komercialni zapisi podjetij, zakladne menice, blagajniški zapisi centralne banke, blagajniški zapisi poslovnih bank in potrdila o vlogi),
- centralnobančni trg (lombardna posojila bankam, likvidnostna posojila, začasni nakup blagajniških zapisov centralne banke v tujem denarju, nakup in prodaja deviz).

Instrumenti denarnega trga so kratkoročni finančni instrumenti. Sem sodijo kratkoročna posojila in vrednostni papirji, ki jim do dospelja manjka manj kot eno leto.

Kratkoročna posojila so pogodbeno dogovorjena in se ne prodajajo na sekundarnem trgu. Njihov obstoj temelji na obljubljeni obrestni meri in na njihovi varnosti.

S kratkoročnimi vrednostnimi papirji se trguje tudi na sekundarnih trgih. Njihove cene in donosnost so povezane s tistimi, ki jih dosegajo novi izdani instrumenti. Pojmujejo se za likvidna sredstva, ker jih je mogoče prodati pred dospeljem za ceno, ki se giblje blizu nakupne cene (Mramor 2000, 26).

Na trgu kapitala poteka trgovanje z dolgoročnimi finančnimi instrumenti, in sicer z lastniškimi vrednostnimi papirji (delnice podjetij in finančnih institucij) in dolžniškimi vrednostnimi papirji (obveznice podjetij, bank, države, občin, državnih institucij in skladov) (Mramor 2000, 41).

Delnica je lastninski vrednostni papir, ki izkazuje, da je njihov imetnik lastnik sredstev vloženih v podjetje, banko, drugo finančno organizacijo ali drugo pravno osebo, ki pridobiva dobiček. Izdajatelju pomeni delnica trajen vir sredstev, lastniku

delnice pa solastnino v delniški družbi in pridobljeno pravico do udeležbe pri dobičku (v obliki dividend in/ali povečanja tržne vrednosti delnic). Lastnik delnice pridobi tudi pravico do izvolitve upravnega odbora in glasovanja o nekaterih najpomembnejših poslovnih odločitvah podjetja (Mramor 2000, 43).

Ločimo navadne in prednostne delnice. Imetniki navadne delnice imajo polno pravico do glasovanja (ena delnica, en glas) in vso pravico pri delitvi dobička v obliki dividend, medtem ko pridejo v primeru stečaja oziroma likvidacije zadnji na vrsto za poplačilo svojih terjatev. Navadne delnice nimajo roka dospelosti in obstajajo, dokler obstaja podjetje. Pravice imetnikov prednostnih delnic so, da so v primeru stečaja oziroma likvidacije poplačani pred navadnimi delničarji, imajo pa omejeno pravico glasovanja. Prednostne delnice prinašajo vnaprej določeno dividendo ne glede na uspeh podjetja (Mramor 2000, 43).

Obveznica je dolgoročni dolžniški vrednostni papir. Izdajatelj obveznice je posojilodajalec, njen kupec pa posojilodajalec. Izdajatelj obveznice se obveže, da bo imetniku obveznice v določenem času, daljšem od enega leta, izplačal oziroma vrnil posojeni znesek s pripadajočimi obrestmi. Značilnost obveznice je, da njen lastnik dobi za dobo do dospelosti redno izplačane kupone z vnaprej določeno obrestno mero.

Za imetnika obveznice velja, da njen lastnik ni solastnik podjetja, ki je izdalo obveznico, in nima pravice glasovanja, ima pa prednost pri sprotnem izplačilu donosa in pri vračilu naloženih sredstev v podjetje, kadar to propade. Tveganje lastnika obveznice je manjše od tveganja lastnika delnice, zato je tudi donosnost obveznice nižja (Mramor 1993, 116).

Ob dospelosti se vse obveznice izplačajo v nominalni vrednosti. Glede na to, da obveznica kotira na borzah oziroma sekundarnem trgu vrednostnih papirjev, je njena cena odvisna od ponudbe in povpraševanja. Imetnik obveznice ima možnost prodati obveznico na borzi kadarkoli, tudi pred rokom dospelosti.

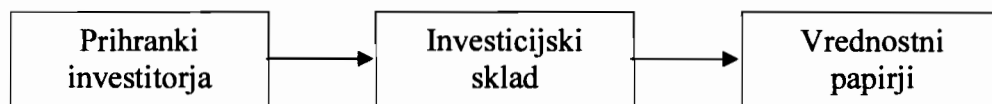
Med finančne instrumente sodijo tudi derivati. Njihova vrednost izhaja iz cene enega ali več sredstev, kot so kapitalski vrednostni papirji, vrednostni papirji s fiksnim donosom, tuje valute ali blago. Osnovna funkcija derivatov je služiti kot orodje za upravljanje z izpostavljenostjo s tveganjem v zvezi z naštetimi sredstvi. Najbolj znani in uporabljeni derivati so opcije in forward pogodbe (Repovž in Peterlin 2004, 32).

3 PREDSTAVITEV PODROČJA INVESTICIJSKIH SKLADOV

3.1 Vrste investicijskih skladov

Vsak sklad, ki združuje denarna sredstva velikega števila investorjev in jih nalaga v različne vrednostne papirje v okviru investicijskih ciljev, imenujemo investicijski sklad. Ključna razlika med neposrednim investiranjem v vrednostne papirje in nakupom delnic investicijskega sklada je, da se v slednjem med investorja in vrednostne papirje, s katerimi se trguje na trgu kapitala, postavi posrednik, to je investicijski sklad oziroma upravitelj (Kleindienst 2001, 437).

Slika 3.1 Z investiranjem v investicijski sklad investitor vrednostne papirje kupi na posreden način

Vir: Kleindienst 2001, 437.

Investicijski skladi so pomembni udeleženci na sodobnih finančnih trgih. So finančne institucije, ki zbirajo presežek finančnih sredstev in ga prenašajo tja, kjer je primanjkljaj. Investitorjem ponujajo številne prednosti pred drugimi oblikami varčevanj predvsem v obliki razpršitve premoženja in s tem manjšega tveganja, s strokovnostjo upravljanja, likvidnostjo sredstev, nižjimi stroški, z nadzorom nad poslovanjem in s samostojnostjo izbire stopnje tveganja. Zaradi omenjenih prednosti se vedno več varčevalcev odloča za varčevanje v teh skladih (Mramor 2000, 89).

Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje opredeljuje dve temeljni obliki investicijskih skladov:

- vzajemne sklade, ki so odprti in niso pravne osebe, ter
- investicijske družbe, ki so zaprti skladi in so pravne osebe.

Vzajemni sklad imenujemo odprti sklad zato, ker lahko vlagatelji vanj vplačujejo in izplačujejo denarna sredstva kadarkoli. Premoženje vzajemnega sklada se dnevno spreminja preko nakupov in prodaj vrednostnih točk sklada investitorjev (Lubej 2002, 20). Zaprti investicijski skladi so tisti, ki so izdali točno določeno število lastniških deležev (delnic), s katerimi se nato trguje na sekundarnem trgu kapitala. Vrednost delnice se oblikuje na podlagi tržne ponudbe in povpraševanja.

Družba za upravljanje mora po zakonu o svojem finančnem stanju, statusnih spremembah, lastnikih družbe, likvidnostnih težavah in drugih stvareh, ki so pomembne pri poslovanju, obveščati Agencijo za trg vrednostnih papirjev, v kateri nadalje ugotavljajo pravilnosti oziroma morebitne nepravilnosti v poslovanju družbe za upravljanje.

Tabela 3.1 Temeljne razlike med vzajemnim in zaprtim investicijskim skladom

Vzajemni (odprti) investicijski sklad	Zaprti investicijski sklad
Z delnicami vzajemnih skladov se ne trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev.	Vlagatelj, ki želi prodati (kupiti) delnico zaprtega sklada, mora najti osebo, ki želi delnico kupiti (prodati). To stori s prodajo oziroma nakupom na borzi, kjer se trguje z delnicami zaprtih investicijskih skladov.
Nakupna in prodajna cena delnic odprtih investicijskih skladov sta vedno enaki čisti vrednosti sredstev sklada na delnico (od tega zneska se odšteje le provizijo, ki jo upravitelj sklada običajno zaračunava za vstop v sklad in izstop iz njega).	Tečaji delnic zaprtih investicijskih skladov se vsakodnevno spreminjajo na osnovi ponudbe in povpraševanja tržnih udeležencev. Posledica tega je, da lahko odstopajo od čiste vrednosti sredstev sklada na delnico za nekaj odstotkov navzgor ali navzdol.
Število izdanih enot premoženja odprtih investicijskih skladov se spreminja vsakodnevno na osnovi ponudbe in povpraševanja vlagateljev. Investitorji namreč enote premoženja vzajemnih skladov kupujejo in prodajajo neposredno od družb za upravljanje ali njihovih prodajnih agentov.	Število delnic, ki jih izdajajo zaprti investicijski skladi, je stalno, poveča se lahko le občasno, če se upravitelj sklada odloči za izvedbo nadaljnje ponudbe delnic. S tega vidika so zaprti skladi podobni ostalim delniškim družbam.
Naložbe, ki jih imajo vzajemni skladi v svojem portfelju, so zvečine tržne – z njimi se trguje na organiziranem trgu.	Zaprti skladi imajo lahko v svojem portfelju tudi pomemben del netržnih naložb (s katerimi se ne trguje na organiziranem trgu kapitala).
Vlagatelj ob nakupu točk sklada plača vstopno provizijo, ob prodaji točk pa izstopno provizijo.	Vlagatelj ob nakupu in prodaji delnic plača provizijo borznemu posredniku, ta pa je običajno nižja tiste, ki nastane ob nakupu in prodaji točk vzajemnega sklada.
Upravitelji vzajemnih skladov so močno motivirani za doseganje uspešnosti pri upravljanju premoženja, saj tako lažje pridobijo nove stranke.	Motivacija upraviteljev zaprtih skladov za uspešno upravljanje skladov je nekoliko manjša kot v primeru vzajemnih skladov. Tveganje investiranja v zaprti investicijski sklad je večje od tveganja pri investiranju v vzajemni sklad z enako sestavo premoženja.

Vir: Kleindienst 2001, 440.

Vzajemni skladi se ločijo tudi po tem, kako financirajo upravljanje premoženja v skladu, in sicer na (Mramor 2000, 90):

- sklade s provizijo – za vstop v sklad ali izstop (ali oboje) investitor plača provizijo;
- sklade brez provizije – v tem primeru prodaja poteka neposredno in ni nikakršne provizije, investitor mora ob prodaji delnic plačati le določeno provizijo (izraženo v odstotkih).

Ne glede na to skladi zaračunavajo provizijo za upravljanje premoženja, ki je lahko v fiksnem deležu ali vezana na uspešnost sklada.

Skladi dosegajo svoje prihodke na dva načina – z izplačili iz naslova lastništva vrednostnih papirjev (dividende, obresti) in s kapitalskimi dobički, ki se pojavijo zaradi povečanja vrednosti premoženja na trgu in uspešnega trgovanja z naložbami. Različni investitorji imajo različen odnos do denarnega toka oziroma do kapitalskih dobičkov, ki zagotavljajo denarne tokove v prihodnosti, zato poznamo (Mramor 2000, 91–93):

- sklad maksimalnega kapitalskega dobička,
- sklad rasti,
- sklad dohodka,
- sklad rasti in dohodka,
- sklad ravnotežja,
- sklad brez obdavčenj.

Skladi imajo lahko v svojem premoženju različne vrednostne papirje. Glede na prevladujočo obliko premoženja skladov ločimo:

- sklade delnic,
- sklade obveznic,
- mešane sklade,
- sklade kratkoročnih vrednostnih papirjev,
- sklade nepremičnin.

Glede na sestavo naložb lahko slovenske vzajemne sklade razdelimo v pet osnovnih skupin:

- agresivni delniški skladi: več kot 75 % naložb v delnicah,
- zmerno agresivni delniški skladi: 60–75 % naložb v delnicah,
- konzervativni delniški skladi: 45–60 % naložb v delnicah,
- mešani skladi: nobena od naložbenih skupin ne prevlada,
- obvezniški skladi: večino naložb v obveznicah.

Večji kot je delež delnic v vzajemnem skladu, večje je tveganje zmanjšanja vrednosti premoženja, vendar je večji pričakovani donos. Vlaganje v sklade z večjim

deležem obveznic je manj tvegano, kar v daljšem časovnem obdobju z veliko verjetnostjo pomeni nižji donos.

Z vlagateljevega vidika je treba najprej opredeliti časovno obdobje vlaganja v sklad in stopnjo tveganja, ki jo je pripravljen sprejeti. Pri varčevanjih v skladih v osnovi velja, da je lahko naložba bolj tvegana, če je obdobje vlaganja daljše, kar pomeni, da je večja tudi verjetnost, da bo donos večji.

3.2 Investiranje v vzajemne investicijske sklade

Pred investiranjem prihrankov v sklade naj bi investitorji poznali svoj cilj, ki ga želijo doseči z naložbo. Ljudje se odločajo za naložbe na finančnem trgu iz različnih razlogov, namen vseh pa je doseči določene koristi v prihodnosti. Vsekakor je eden izmed poglavitnih razlogov presežek finančnih sredstev. Ta sredstva ljudje nalagajo v bolj ali manj donosne naložbe v pričakovanju, da bodo v bodoče dosegli določen donos.

Finančne cilje po ročnosti delimo na kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne. Kratkoročni in srednjeročni cilji so lahko manjši nakupi v prihodnosti, kot so na primer nakup stanovanjske opreme, avtomobila, plačilo počitnic in drugo. Med pomembnejše dolgoročne finančne cilje štejemo večja varčevanja, za večje nakupe, kot so na primer stanovanje, hiša, parcela, varčevanje za šolanje otrok, dodatno pokojninsko varčevanje in drugo (Kleindienst 2001, 26–57).

Investitorji se morajo tudi zavedati, da je skoraj nemogoče doseči visoke donose z nizkim tveganjem. Donosnost in tveganje naložbe sta med seboj sorazmerno povezana, kar pomeni, da so večji donosi povezani z večjimi tveganji in obratno. Donosnost neke naložbe lahko opredelimo kot razmerje med donosom in vloženi sredstvi. Donosnost naložbe je eden izmed pomembnejših dejavnikov varčevanja. Posamezni investitorji praviloma niso naklonjeni tveganju, vendar pa so pripravljeni svoje prihranke vlagati v naložbe, če je tveganje plačano z ustrežno donosnostjo (Repovž in Peterlin 2004, 23). Donosi so seveda različni glede na finančne naložbe. Če hranimo denar doma, je donosnost enaka nič oziroma negativna, saj se kupna moč denarja znižuje zaradi inflacije. Hkrati pa tako hranjen denar izpostavljam tudi drugim nevarnostim, kot so poplava, požar, kraja in podobno. Tisti, ki svoj denar nalagajo v bančne vloge, imajo zaradi zniževanja obrestnih mer in ob inflaciji skromen ali celo negativen donos. Med najbolj donosne naložbe sodijo delnice in izvedeni finančni instrumenti, vendar njihova donosnost ni zagotovljena.

Na donosnost naložbe vpliva tudi njena ročnost, saj so dolgoročne naložbe donosnejše od kratkoročnih. Posameznik običajno povezuje donosnost in tveganje vsake posamezne naložbe glede na to, da izbira vsako naložbo posebej.

Tveganje lahko opredelimo kot verjetnost, da sredstva ne bodo vrnjena pravočasno ali pa sploh ne bodo vrnjena ali da bo dejanska donosnost manjša od pričakovane. Ker

se ljudje med seboj razlikujemo, je razumljivo, da je tudi naš odnos do tveganja različen. Znano je, da na ta odnos vplivajo razni dejavniki, kot so (McRee 1997, 34):

- starost – mlajši vlagatelji so običajno pripravljene tvegati več kot starejši,
- zdravstveno stanje – boljše zdravstveno stanje posameznika vpliva na prevzemanje večjih tveganj in obratno,
- stabilnost zaposlitve – stabilnejša zaposlitev in prihodnje možnosti zaposlitve vplivajo na prevzemanje večjega tveganja in obratno,
- pretekle izkušnje in dogodki.

Odločitev o tem, v kateri sklad bomo vložili denar, in izbira načina investiranja sta lahko izredno težka. Zato je prav, če poznamo določena osnovna načela, na katera moramo biti pozorni pri izbiri primernega sklada.

Osnovna načela, ki naj bi jim sledil investitor pri izbiri sklada, so (Kleindienst 2001, 485–488):

- *Skladnost s priporočljivo strateško sestavo premoženja.* Investitor to lahko doseže tako, da se odloči naložiti svoje prihranke v mešani vzajemni sklad, katerega sestava naložb je enaka ali vsaj podobna strateški sestavi, nadalje lahko svoje prihranke razporedi v dva ali več vzajemnih skladov, lahko pa tudi razporedi prihranke tako, da investira del sredstev v vzajemni sklad, del pa neposredno v vrednostne papirje.
- *Pristop k investiranju (investicijska politika) in investicijski cilji.* Priporočljivo je, da se investitor odloči med aktivnim in pasivnim upravljanjem premoženja ali pa tudi za ustrezno kombinacijo obeh tipov skladov.
- *Pretekla uspešnost vzajemnega sklada.* Investitor naj ne bi izbral samo med tistimi skladi, ki so se v preteklosti izkazali za najbolj uspešne, ampak vsaj še med povprečno uspešnimi, po načelu previdnosti pa naj izloči tiste, ki so se v preteklosti izkazali za manj uspešne, kajti pretekla (ne)uspešnost je slab kazalec prihodnje (ne)uspešnosti sklada.
- *Stroški sklada.* Investitor naj bi se izogibal skladom, ki povzročajo in obračunavajo nadpovprečno visoke provizije oziroma stroške.
- *Velikost sklada in njegovega upravitelja.* Majhni skladi težko dosežejo uspešnost velikih, če ne zaradi drugega, pa zato, ker so stroški njihovega upravljanja običajno višji kot stroški v večjih skladih. Veliki upravitelji, ki upravljajo večje število skladov, investitorju velikokrat omogočajo zelo poceni prestopanja iz enega vzajemnega sklada v drug vzajemni sklad.
- *Stopnja specializacije sklada.* Investitor naj bi svoj portfelj razporedil v dobro razpršene vzajemne sklade, investiranje v specializirane sklade pa naj bi bilo le

dopolnilo tako zgrajenemu portfelju, ker ti skladi prinašajo preveč tveganja, da bi lahko tvorili osnovni portfelj.

Znano je, da sklad, ki v določenem obdobju ustvari večjo donosnost, ni nujno najbolj uspešen. Zato mora biti investitor pri ocenjevanju pretekle uspešnosti vzajemnih skladov pozoren tako na njihovo preteklo donosnost kot na tveganje, ki ga prevzema. Velja tudi, da je uspešnost določenega vzajemnega sklada moč oceniti le na daljši rok, za pet ali več let.

Investitorji morajo biti pri vlaganju svojih prihrankov pozorni tudi na likvidnost naložbe, čas in strošek, ki sta potrebna, da naložbo preoblikujemo v najbolj likvidno obliko, to je denar.

Pred odločitvijo za naložbe se moramo vprašati, kdaj bomo potrebovali vrednost naložb v obliki denarja. Na podlagi tega se odločimo za vrsto naložbe. Vedeti moramo, ali imamo za nepredvidljive izdatke dovolj gotovine oziroma likvidnih sredstev, ki jih lahko v najkrajšem možnem času spremenimo v denar.

Ko varčujemo za večji nakup, vemo, ali ga bomo izvedli čez leto, dve ali deset let. Na primer, če varčujemo za nakup stanovanja, ki ga želimo zamenjati z obstoječim v roku sedmih let, vemo, da bomo čez sedem let potrebovali likvidna sredstva. V tem primeru se bomo odločili za naložbe, ki imajo rok dospelja sedem let. Prav tako vemo, kdaj bomo potrebovali pokojnino, če se odločimo za pokojninsko zavarovanje. Treba je torej poiskati ustrezno kombinacijo med donosnostjo in likvidnostjo naložbe (Miš Svoltjšak 2001, 103–104).

Vlagatelji, investitorji, ki s svojo dejavnostjo pridobivajo denarna sredstva, jih delno porabijo za tekočo potrošnjo, preostali del, tako imenovane prihranke, pa lahko naložijo. Prihranke lahko naložijo realno ali finančno, neposredno ali posredno preko finančnih institucij. O realnih naložbah govorimo takrat, ko posameznik uporabi prihranke za nakup dolgoročnih dobrin. Če pa prihranke prenese na druge ekonomske subjekte, je ta prenos v sodobnih ekonomijah praviloma finančne narave, zato govorimo o finančnih naložbah (Mramor 1993, 111–112).

3.3 Prednosti in slabosti naložb v vzajemne sklade

Vzajemni sklad je investicijska oblika, s pomočjo katere lahko tudi drobni oziroma mali investitorji pristopijo na trg kapitala brez vlaganja večjih zneskov v posamezne vrednostne papirje in si tako pridobijo možnost do relativno visokih pričakovanih donosov.

Naraščanje pomena vzajemnih skladov kaže, da ti prinašajo varčevalcem veliko pomembnih koristi, kot so (Kleindienst 2001, 443–446):

- *Učinkovito zmanjšanje investicijskega tveganja. Z ustrezno razpršitvijo naložb v investicijske sklade je zlasti malim vlagateljem omogočeno zmanjšanje*

naložbenega tveganja v primerjavi z neposrednimi naložbami v vrednostne papirje.

- *Strokovno upravljanje premoženja.* S premoženjem sklada upravljajo strokovno usposobljeni kadri, ki skrbijo za odločitve o nakupih in prodajah vrednostnih papirjev. Vlagatelju ni treba neposredno upravljati in spremljati podatke o podjetju ter dogajanju na borzi, da bi v pravem trenutku kupil ali prodal vrednostni papir, ker to zanj opravljajo ljudje, ki so strokovno usposobljeni. Upravljavci se ukvarjajo s proučevanjem trga, gibanjem tečajev in njihovimi zakonitostmi ter imajo dostop do ključnih informacij, kar jim omogoča skrbno izbiranje naložb v skladu z vnaprej določeno naložbeno politiko. Posamezni vlagatelji nimajo niti dovolj znanja niti časa, da bi opravljali analize in na podlagi ugotovitev prišli do ključnih informacij.
- *Likvidnost.* Sklad je odprtega tipa, kar pomeni, da vlagatelj lahko vrednostne točke vzajemnega sklada kadarkoli proda vzajemnemu skladu in jih spremeni v denar. Družba za upravljanje vlagatelju izplača denar najkasneje v petih delovnih dneh od prejema pisnega zahtevka za izplačilo.
- *Preprosto poslovanje.* Vlagatelj vloga svoje prihranke v sklad poljubno, kar pomeni, da to lahko naredi s periodičnimi vplačili ali pa z enkratnim vplačilom oziroma s kombinacijo obeh. Na podlagi teh vložkov mu sklad kupi deleže in s tem vlagatelj postane solastnik vrednostnih papirjev, s katerimi razpolaga investicijski sklad.
- *Prihranek časa.* Z naložbo v investicijski sklad vlagatelj prihrani del svojega časa, ki bi ga sicer porabil pri neposrednem investiranju v vrednostne papirje. Vendar, četudi je vlagatelj prepustil svoje prihranke v upravljanje strokovnjakom v skladu, še ne pomeni, da je popolnoma pasiven do svojega premoženja. Že v začetku se je moral odločiti za sklad, ki je ustrezal njegovim pričakovanjem, v nadaljevanju pa spremlja dogajanja ter spremembe, ki bi lahko vplivale na donosnost in varnost naložbe.
- *Nadzor nad poslovanjem vzajemnega sklada.* Varnost je zagotovljena z zakonodajo in nadzorom, kar je pomembno za zaščito vlagateljev ter njihovega zaupanja v tovrstne finančne institucije. Varnost vlog je zagotovljena z nadzorom Agencije za trg vrednostnih papirjev, z revizorji in odborom investorjev.
- *Druge koristi.* Investicijski skladi, zlasti vzajemni, nudijo investorjem tudi druge koristi, kot je na primer izgradni program varčevanja, kjer se vlagatelj odloči za enaka periodična vplačila in avtomatično reinvestiranje dividend ter obresti.

Poleg omenjenih prednosti varčevanja v vzajemnih skladih obstajajo žal tudi nekatere slabosti, kot so:

- Za varčevanje v vzajemnih skladih se *zaračunavajo določeni stroški in provizije*, ki so lahko enkratni ali redni. Tako investitorji s plačilom vstopnih in izstopnih stroškov ter s plačilom upravljaljske provizije in drugih stroškov krijejo celotno delovanje sklada. Pri določenih skladih so ti stroški lahko zelo visoki, zato je smiselno podrobno proučiti posamezno vrsto sklada z vidika stroškov.
- *Omejitev odločanja investitorja*. Posamezniki se samostojno odločajo, v kateri sklad bodo investirali svoje prihranke, ne morejo pa neposredno vplivati na to, kakšen bo portfelj sklada, v katerega bodo vložili svoja prihranjena sredstva, kajti sklad sledi svoji vnaprej postavljeni naložbeni politiki.
- *Število vzajemnih skladov*. V Sloveniji konkurenca vzajemnih skladov še ni velika, vendar so ti skladi v silovitem vzponu. Skoraj vsak mesec dobimo nov sklad, zato se bo vedno težje odločati in izbrati pravega.
- *Donos ni zjamčen*. Investicijski skladi v nasprotju z bankami investitorjem ne dajejo nobenega zagotovila ali jamstva, da bodo njihove naložbe imele točno določen donos (izjema so le vzajemni skladi z zjamčenim donosom, ki se zadnje čase pojavljajo tudi na slovenskem finančnem tržišču).
- *Davčni vidik*. S tem, ko je stopil v veljavo nov Zakon o dohodnini, je treba pri odsvojitvi investicijskega kupona plačati davek na dobiček.

Družbe za upravljanje izdajajo pravila upravljanja, prospekte, izvlečke prospektov in polletna ter letna poročila vzajemnih skladov. To so uradni in javno dostopni dokumenti. V njih so definirane vse pomembne lastnosti vzajemnih skladov. Vsebujejo tudi mnogo drugih pomembnih informacij o družbi, ki upravlja sklad.

4 BANČNO ZAVAROVALNIŠTVO

Korenine zavarovalništva segajo za več tisoč let v preteklost, sodobno zavarovanje pa je zacvetelo šele v zadnjih dveh stoletjih.

Po enih podatkih segajo začetki bančnega zavarovalništva ali bankassurance v dvajseta leta 20. stoletja, ko je nastala neka ameriška zavarovalna družba, po drugih podatkih pa naj bi se pričelo pred dobrimi tremi desetletji v Franciji. Vsekakor gre danes za eno najpomembnejših usmeritev pri finančnih storitvah (Pavliha 1997, 690–691).

Bankassurance je v svetu dobro poznana usmeritev. Pri bančno-zavarovalnih poslih banka in zavarovalnica sodelujeta tako, da banka preko svoje mreže, tržnih poti ter iste baze strank ponuja zavarovalne produkte, ki dopolnjujejo klasične bančne produkte.

Z bančnim zavarovalništvom označujemo sodelovanje bank in zavarovalnic pri oblikovanju, marketingu in distribuciji zavarovalnih storitev, in sicer predvsem na področju življenjskih zavarovanj (Pavliha 1997, 690).

Pri odločanju za najprimernejšo obliko vstopa je treba poleg jasno opredeljenih strategij s cilji upoštevati tudi vrsto zakonskih predpisov, zahtev in omejitev, kot so:

- V skladu z zakonom o bančništvu lahko banke izvajajo le posle zavarovalnega posredovanja pri prodaji zavarovalnih storitev. Za opravljanje te dejavnosti morajo pridobiti dovoljenje Banke Slovenije. Kot posrednica lahko banka posreduje pri prodaji storitev ene ali več zavarovalnic, vendar mora stranki svetovati tisto, kar je zanjo najustreznejše, ter skrbeti, da je temu tako ves čas trajanja pogodbe.
- Prodajo zavarovalniških storitev lahko izvajajo le tiste osebe, ki razpolagajo s teoretičnim znanjem in izkušnjami ter si pridobijo dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor.
- Veljavna zakonodaja predpisuje specializacijo novoustanovljenih zavarovalnic. Te se lahko ukvarjajo s storitvami, ki spadajo v skupino življenjskih ali v skupino premoženjskih zavarovanj.

4.1 Zgodovinski razvoj bančnega zavarovalništva

Bančno zavarovalništvo je predmet akademskega preučevanja šele nekaj let, vendar so že v 19. stoletju obstajale družbe (Caisse Nationale de Prevoyance iz Francije, Caixa of Barcelona iz Španije), ki so ponujale bančne in zavarovalne storitve. Analiza razvoja produktov bančnega zavarovalništva je slednje razdelila na tri obdobja: obdobje pred letom 1980, obdobje po letu 1980 in obdobje po letu 1990 (Genetay in Molyneux 1998, 10–11).

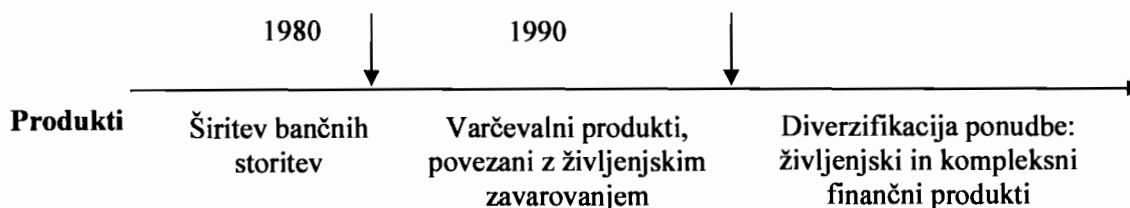
V obdobju pred letom 1980 so banke kot širitev bančnih aktivnosti neposredno ponujale zavarovalne garancije, ki pa niso bile povezane z zavarovanjem. V šestdesetih

in sedemdesetih letih odprti računi, so bili povezani z garancijami, ki so jamčile izplačilo sredstev v primeru smrti imetnika računa, medtem ko kreditno zavarovanje, ki je bilo tesno povezano s potrošniškimi posojili, ni bilo pojmovano kot bančno zavarovalništvo.

Drugo obdobje se je začelo okrog leta 1980. V tem obdobju so banke začele razvijati različne finančne produkte, zato se temu obdobju pripisuje prvi pojav bančnega zavarovalništva. Zaradi določenih davčnih ugodnosti so bili vabljeni predvsem varčevalni produkti, povezani z življenjskim zavarovanjem.

V obdobju po letu 1990 je prišlo do bančne ponudbe življenjskih in splošnih zavarovalnih produktov. Za razvoj bančnega zavarovalništva je to obdobje ključnega pomena, kajti banke so poskušale doseči več sinergijskih učinkov med bančništvom in zavarovalništvom. Začele so razvijati in prodajati nove produkte, ki so se bistveno razlikovali od obstoječih. Ponujale so zavarovalne police z varčevalno komponento, čista življenjska zavarovanja in vseživljenjska zavarovanja. Ti produkti so zadovoljili spremenjene potrebe potrošnikov.

Slika 4.1 Prikaz razvoja bančnega zavarovalništva

Vir: Genetay in Molyneux 1998, 11.

4.2 Vzroki za pojav bančnega zavarovalništva

Povpraševanje po finančnih storitvah določajo med drugim tudi demografski in varčevalni trendi ter spremembe obnašanja prebivalstva. Staranje evropskega prebivalstva ima pri tem pomembno vlogo. Manjše pravice iz socialnega zavarovanja povzročajo večje povpraševanje po ustreznih nadomestnih produktih zavarovalnic. Tako je zaznati osip klasičnih bančnih poslov in večje povpraševanje po produktih življenjskega zavarovanja. Poleg tega se banke srečujejo z visokimi stroški mreže bančnih poslovalnic. Pri tem vidijo možnost za nadomestilo izpada dobička na področju klasičnih varčevanj prav v povezavi z zavarovalnicami oziroma s ponudbo zavarovalnih produktov. Mreže bančnih poslovalnic in razširjenost bančnih okenc omogočajo zavarovalnicam dostop do večjega števila strank ob hkratnem zniževanju stroškov.

Obe instituciji, banka in zavarovalnica, želita izkoristiti ekonomijo obsega in ekonomijo povezanih proizvodov s kombiniranimi produkti ter morda z nižjimi cenami. Z boljšo storitvijo želita zadovoljiti svoje stranke (Bešter in Kopal 1998, 94–98).

4.3 Prednosti in slabosti bančnega zavarovalništva

Pri sodelovanju z banko se zavarovalnici razširi ponudba zavarovalnih produktov, saj dobi dostop do obširnih bančnih baz podatkov o strankah, s tem pa večjo možnost za prodajo in za pridobivanje novih zavarovancev.

Naslednja prednost za zavarovalnico je, da lahko kakovostno nalaga sredstva rezervacij in matematičnih rezervacij za življenjska zavarovanja. Tako kakovostno nalaganje sredstev preko banke lahko zavarovalnici zagotavlja uresničevanje načel varnosti in likvidnosti. Za zavarovalnico se lahko pojavi nevarnost v primeru, ko banka postavlja v ospredje načelo donosnosti, če ne upošteva dovolj časovne dinamike pri izravnavi nevarnosti, ali ko zaradi donosnosti preveč tvegano nalaga sredstva zavarovalnice (Končina 1999, 45).

Bančno-zavarovalniški pristop banke je za stranko vsekakor zanimiv. Stranka je iz dneva v dan zahtevnejša in pričakuje od svojega osebnega bančnika, da ji z dobrimi nasveti predstavi vse varčevalne možnosti ter produkte (posojila in depozite, delniške in zavarovalniške produkte ...).

Premožnejše stranke postajajo vse zahtevnejše, zato je finančna organizacija prisiljena ponuditi široko paleto tako preprostih kot tudi zahtevnejših finančnih produktov, vključno z zavarovanjem.

5 PREDSTAVITEV VARČEVALNIH PRODUKTOV, KI JIH PONUJAJO BANKE

Banke so ena najstarejših finančnih ustanov. Danes ne služijo samo svojemu prvotnemu namenu, kot je na primer varno shranjevanje premoženja, ampak ponujajo strankam niz produktov, s katerimi jih želijo v čim večji meri zadovoljiti in hkrati tudi zadržati, kajti konkurenčnih ponudb na tržišču je veliko. V nadaljevanju bodo prikazani najpogostejši produkti, ki jih ponujajo banke na slovenskem finančnem trgu.

5.1 Rentno varčevanje

Rentno varčevanje je oblika dolgoročnega varčevanja, namenjena zagotavljanju višjega življenjskega standarda v poznejših letih. Z njim si varčevalci lahko zagotovijo višje prihodke po upokojitvi, lahko namensko varčujejo za svoje otroke, ki bodo opravljali vozniški izpit ali pa imajo pred seboj študij, varčujejo pa lahko v še veliko drugih namenov.

Najkrajše obdobje varčevanja je tri leta, z daljšanjem te dobe pa varčevalec bogati sredstva z obrestmi, ki se pripisujejo k privarčevanim sredstvom.

Varčevalec lahko vplačuje na račun rentnega varčevanja z gotovino, lahko pa periodično s trajnim nalogom vsakega 8., 18. ali 28. dne v mesecu. Minimalni znesek vplačila se razlikuje od banke do banke, najnižji je 25 EUR. Varčevalec se lahko odloči za enkratno vplačilo. Minimalni znesek tega vplačila se tudi razlikuje med posameznimi poslovnimi bankami. Najnižji je v višini 1.500 EUR. Med varčevanjem lahko varčevalec vplačuje tudi višje zneske od dogovorjenega.

Sredstva se obrestujejo po veljavnih obrestnih merah, ki veljajo v okviru dogovorjene pogodbe. Obrestna mera je spremenljiva in se spreminja v skladu s sklepom o obrestnih merah posamezne banke.

Varčevalec lahko kadarkoli v dobi varčevanja vloži pisno odstopno izjavo, s katero izjavlja, da odstopa od pogodbe. V tem primeru banke varčevalcu zaračunajo stroške v skladu s tarifo banke.

Po izteku varčevanja se varčevalec sam odloči, v kateri obliki želi prejeti privarčevana sredstva. Banka mu jih lahko izplača v enkratnem znesku ali pa z mesečnimi izplačili v obliki rente.

Nekatere banke nudijo varčevalcem rentnega varčevanja v sklopu varčevanja nekaj dodatnih ugodnosti, kot so brezplačno vodenje osebnega računa, oprostitev plačila letne članarine za imetnike kreditnih kartic, oprostitev plačila stroškov za sklepanje pogodbe o prekoračitvi sredstev na osebnem računu, znižanje obrestne mere za sklepanje dolgoročnega kredita in oprostitev plačila polovičnih stroškov za odobritev slednjega. Z dodatnimi ugodnostmi želijo banke v čim večji meri zadovoljiti varčevalce in jih tako tudi zadržati.

5.2 Namensko varčevanje

Varčevalci imajo v ponudbi produktov varčevanj tudi namensko varčevanje. To je dolgoročno varčevanje z namenom pridobitve ugodnega kredita. Poglavitne značilnosti tega varčevanja so:

- z varčevanjem pridobi varčevalec pravico do najema ugodnega kredita iz redne ponudbe banke;
- minimalna doba varčevanja je 12 mesecev, maksimalna doba ni določena;
- letna obrestna mera se določa tako, da se bonitetna obrestna mera za kredit zniža za določen odstotek in doseže obrestno mero, ki je ugodnejša, kot je njegova bonitetna obrestna mera;
- varčevalec lahko po zaključku varčevanja v roku treh mesecev zaprosi za kredit, ki je takrat v ponudbi;
- varčevalec lahko prenese pravice do kredita tudi na drugo osebo.

Pogodbo o namenskem varčevanju lahko sklenejo osebe, ki so starejše od 15 let, vendar morajo ob odobritvi kredita izpolnjevati splošne pogoje za najetje kredita (polnoletnost, kreditna sposobnost, rezident in drugo).

Minimalna doba varčevanja je 12 mesecev, maksimalna pa ni omejena. Varčevanje se lahko zaključi kadarkoli po 12 mesecih varčevanja. Vsako leto varčevanja, ko varčevalec ne izpolni pogoja minimalnega 12-kratnika pologa, se mu minimalna doba varčevanja podaljša za eno leto.

Obrestna mera je spremenljiva in se spreminja v skladu s sklepom o obrestih merah.

Minimalni znesek varčevanja določa vsaka banka posebej v skladu s poslovníkom. Višina pologa ni fiksno določena. Varčevalec plačuje po svojih zmožnostih in lahko vsoto varčevanja v času varčevanja spreminja.

Tudi pri namenskem varčevanju se varčevalec lahko sam odloči o načinu plačevanja – z gotovino, s trajnim nalogom 8., 18. in 28. dne v mesecu ali z negotovinskim prenosom.

Varčevalec, ki želi odstopiti od pogodbe pred izpolnitvijo pogodbenega roka varčevanja, poda pisno izjavo o predčasnem odstopu od pogodbe. Predčasni odstopi morajo biti ustrezno utemeljeni (primer bolezni, smrt, selitev iz države, elementarne nesreče in drugo).

5.3 Depozitno varčevanje

Depoziti v domači ali tuji valuti imajo med slovenskimi vlagatelji najdaljšo tradicijo vlaganja prihrankov. Bančne depozite ločimo glede na to, v kolikšnem času nam je dostopen denar, ki je naložen na bančnem računu, oziroma glede na obdobje vezave.

Varčevalci, ki razpolagajo s prostimi denarnimi sredstvi, lahko ta za čas, ko jih ne potrebujejo, koristno oplemenitijo. Gre za primerno in varno obliko varčevanja. Depoziti se vežejo na dneve, tako da lahko varčevalec izbere poljubno število dni vezave, obrestna mera pa je odvisna tako od zneska kot od časa vezave. Daljši kot je čas vezave, višje so obresti. Za kratkoročno vezane depozite so obrestne mere fiksne, za dolgoročne depozite pa spremenljive v skladu s sklepom o obrestnih merah. Od ostalih varčevanj se depozitno varčevanje razlikuje po tem, da ima posamezna vezava sredstev lastno zapadlost.

Varčevalec lahko sklene depozite tudi v tuji gotovini. Banke ponujajo devizne depozite v nekaterih najpogostejših tujih valutah (švicarski frank, ameriški dolar, kanadski dolar, avstralski dolar in britanski funti). Obrestne mere so v tem primeru odvisne od valute, v kateri je varčevalec vezal svoja razpoložljiva sredstva.

Varčevalec lahko sklene depozit, ko se po poteku vezave sredstva s pripadajočimi obrestni nakažejo na vpogledni račun. Lahko se odloči za depozit z enkratnim podaljšanjem ali pa za depozit z avtomatskim podaljšanjem.

Tabela 5.1 Obrestne mere za depozite v slovenskih bankah na dan 17. 8. 2007

Banka	valuta	od 31 do 60 dni	od 61 do 90 dni	od 91 do 180 dni	od 181 do 270 dni	od 271 do 365 dni	od 1 do 2 let	od 2 do 3 let
NLB	EUR	2,95%– 3,05%	3,00%– 3,10%	3,05%– 3,15%	3,15%– 3,25%	3,20%– 3,30%	3,25%– 3,65%	3,30%– 3,70%
Abanka Vipa	EUR	3,05%– 3,40%	3,05%– 3,40%	3,15%– 3,45%	3,35%– 3,60%	3,35%– 3,60%	3,60%– 3,90%	3,70%– 3,90%
Banka Koper	EUR	2,98%– 3,23%	3,00%– 3,25%	3,13%– 3,38%	3,26%– 3,51%	3,37%– 3,62%	3,59%– 3,84%	3,91%
Nova KBM	EUR	3,00%– 3,40%	3,00%– 3,40%	3,10%– 3,50%	3,30%– 3,70%	3,30%– 3,70%	3,57%– 3,92%	3,62%– 3,97%
SKB	EUR	2,95%– 3,10%	2,95%– 3,1%	3,05%– 3,20%	3,20%– 3,35%	3,25%– 3,40%	3,90%– 4,05%	3,57%– 3,72%
BACA	EUR	1,45%– 1,80%	1,45%– 1,80%	1,64%– 2,20%	1,75%– 2,30%	2,00%– 2,40%	2,50%– 4,00%	2,50%– 4,00%

Vir: Abanka Vipa, BACA, Banka Koper, NLB, Nova KBM in SKB 2007

5.4 Varčevanje v odprtem vzajemnem pokojninskem skladu

V začetku leta 2000 je v Sloveniji stopil v veljavo novi zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. S seboj je prinesel kar nekaj novosti na tem področju, med drugim tudi zniževanje pokojnin v okviru obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter zaostritev pogojev za upokojitev. Država pa je prvič ponudila možnost

vključitve v prostovoljne oblike dodatnih pokojninskih zavarovanj, čemur je dodala tudi davčne olajšave (Miš Svobljšak 2001, 119).

V prihodnosti pokojnine ne bodo zadoščale za pokrivanje osnovnih življenjskih potreb upokojencev, zato bo moral posameznik, ki je delovno aktiven, del sredstev privarčevati med delovno dobo. Varčevanje za dodatno pokojnino je potrebno predvsem zato, da bo lahko posameznik v tretjem življenjskem obdobju prejemal enake ali vsaj približno enake dohodke kot v obdobju delovne aktivnosti (Balkovec 2000, 202).

Z reformo je bil sprejet zakon, ki predvideva, da (Miš Svobljšak 2001, 119):

- obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje izvaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje,
- obvezno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje izvajata Sklad obveznega dodatnega zavarovanja, ki ga upravlja Kapitalski sklad, d. d., in pokojninska družba, ki pridobi soglasje Vlade Republike Slovenije,
- obstaja tudi prostovoljno dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje se lahko izvaja kot zavarovalniški ali kot bančni produkt, in sicer pod pogojem, da banka ustanovi in upravlja vzajemni pokojninski sklad. V tem primeru gre za zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovancev z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih v pokojninskem načrtu, zagotovijo dodatne pravice. Za dodatno pokojninsko zavarovanje se lahko odloči vsak, ki plačuje prispevke za obvezno pokojninsko zavarovanje. Ne morejo se vključiti otroci, dijaki, redni študenti in brezposelni, ki si ne plačujejo prispevkov za obvezno pokojninsko zavarovanje.

Zakon določa, da so lahko izvajalci pokojninskega načrta pokojninski vzajemni skladi, pokojninske družbe in zavarovalnice, ki imajo dovoljenje za opravljanje poslov življenjskega zavarovanja.

Vsi ponudniki pokojninskih zavarovanj morajo imeti izdelan pokojninski načrt, ki naj vsebuje (Miš Svobljšak 2001, 120):

- pogoje za vključitev vanj,
- višino premije in način njenega izračuna, pri čemer mora biti premija razčlenjena na zavarovalno premijo za posamezne nevarnosti,
- način in roke za plačevanje premije ter pravne posledice, če premija ni plačana,
- določila o neprenosljivosti pravice iz zavarovanja, razen v primerih, ki so zakonsko določeni,
- prepoved zastave,
- druge določbe, ki jih morajo vsebovati splošni zavarovalni pogoji po zakonu, ki ureja zavarovalništvo.

Pokojninski načrt se financira s premijo dodatnega pokojninskega zavarovanja. Vplačuje jo lahko zavarovanec sam v celoti ali delodajalec v celoti ali delno. Premija se plačuje mesečno, lahko pa tudi v enkratnem znesku v obliki polletne ali celoletne premije. Višina premije, ki je predmet davčne olajšave, ne sme presegati 24 odstotkov obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Zneski premije se usklajujejo z rastjo povprečnih plač v Republiki Sloveniji. V primeru izrednega prenehanja dodatnega pokojninskega zavarovanja mora zavarovanec plačati davek od prejemkov in dohodnino od odkupne vrednosti v skladu z zakonom o dohodnini.

Tabela 5.2 Ponudba pokojninskih varčevanj v slovenskih bankah

Banka	Ponudnik pokojninskega zavarovanja	Naziv
NLB, d. d.	Skupna pokojninska družba, d. d.	Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje
Abanka Vipava	Abanka Vipava	A III vzajemni pokojninski sklad
Banka Koper	Banka Koper	Odprti vzajemni pokojninski sklad Banke Koper
SKB banka	Zavarovalnica Generali	Leon 2
Nova KBM	Moja naložba	Pokojninski načrt
Probanka	Probanka	Delta

Vir: Abanka Vipava, Banka Koper, NLB, Nova KBM, Probanka in SKB banka 2007.

5.5 Varčevanje v Nacionalni stanovanjski varčevalni shemi

Zaradi izrednega povpraševanja po sredstvih za reševanje stanovanjskega problema je Republika Slovenija v sodelovanju s Stanovanjskim skladom Republike Slovenije leta 1999 v ponudbo instrumentov stanovanjskega financiranja vključila Nacionalno stanovanjsko varčevalno shemo, s katero vzpodbuja dolgoročno varčevanje z državnimi premijami in bančnim obrestovanjem.

Varčevanje je namenjeno polnoletnim državljanom Republike Slovenije. Varčevalec lahko obveznosti in pravice iz varčevalne pogodbe kadarkoli prenese na zakonca oziroma zakonskega partnerja, na otroke ali na vnuke.

Varčevalci lahko varčujejo periodično, z vplačilom poljubnega števila mesečnih zneskov ali z enkratnim vplačilom. Doba varčevanja je najmanj pet in največ deset let. Dobe varčevanja ni moč spreminjati, razen v primeru njenega podaljšanja. Varčevalec se za višino mesečnega obroka, ki ga določi sklad, odloči ob podpisu varčevalne pogodbe. Obrok je nespremenljiv za celotno dobo varčevanja.

Obrestna mera varčevanja je fiksna za obdobje enega leta. Določi jo Vlada Republike Slovenije, in sicer v višini 75 % tržne donosnosti obveznic Republike Slovenije.

Premija, ki jo varčevalec dobi kot vzpodbudo za namensko porabo privarčevanih sredstev, se pripiše na njegov varčevalni račun po koncu varčevalnega leta, vendar morajo biti izpolnjeni pogoji varčevanja. Če se varčevalec odloči predčasno odstopiti od pogodbe, mu premije ne pripadajo. Upravičenost do premij vsako leto ugotavlja Stanovanjski sklad Republike Slovenije. Pogoj za izplačilo premije je izpolnjevanje dogovorjenih pogojev, ki so:

- poraba privarčevanih sredstev za stanovanjske namene ali
- najem kredita v stanovanjske namene.

Če varčevalec v dveh letih po izteku varčevalne pogodbe ne porabi privarčevanih sredstev namensko ali ne izkoristi pravice do ugodnega stanovanjskega kredita, mora banka letno pripadajoče premije na računu varčevalca razknjižiti in jih vrniti Stanovanjskemu skladu Republike Slovenije.

Varčevalec ima pravico odstopiti od varčevalne pogodbe, vendar mu v tem primeru pripadajo le obresti na privarčevana sredstva. Pri odstopu pred enim letom varčevalcu pripadajo obresti na vpogled, pri odstopu po enem letu pa v pogodbeni višini.

Tabela 5.3 Pregled bank, ki so pridobile pravico do sklepanja varčevalnih pogodb za leto 2006

Banka	Število dodeljenih lotov
Abanka Vipa, d. d. Ljubljana	2.000
Banka Celje, d. d.	1.200
Banka Domžale, d. d., Domžale, bančna skupina Nove Ljubljanske banke	200
Banka Koper, d. d.	2.000
Gorenjska banka, d. d., Kranj	600
NLB, d. d., Ljubljana	6.000
SKB banka, d. d., Ljubljana	3.000
Skupaj	15.000

Vir: Banka Koper, d. d. 2006.

5.6 Varčevanje v vzajemnih skladih

Banke z vključitvijo storitev vzajemnih skladov v svojo ponudbo to ponudbo širijo na področju varčevanja. Varčevanje v skladih je nemogoče primerjati s klasičnim varčevanjem pri bankah, saj so tako donosi kot tudi tveganja zelo različni. Kljub temu se varčevalci odločajo tudi za tako obliko varčevanja. Med varčevalci srečamo veliko različnih ljudi z različnimi zahtevami. Banke želijo svoje varčevalce zadovoljiti in zato skrbijo za pestro ponudbo tudi na tem področju.

Danes so najpogostejša oblika investicijskih skladov odprti vzajemni skladi, ki so se razvili iz zaprtih investicijskih skladov in so prilagojeni nekaterim posebnim zahtevam sodobnega časa ter investorjev (Lubej 2002, 27).

Poslovanje z vzajemnimi skladi poteka pod strogim nadzorom zakonodaje: po zakonu o investicijskih skladih in družbah za upravljanje (ZISDU), zakonu o trgu vrednostnih papirjev in po sklepom Agencije za trg vrednostnih papirjev. Vzajemni sklad lahko oblikuje samo družba za upravljanje, ki mora za to predhodno pridobiti dovoljenje Agencije za trg vrednostnih papirjev. Pridobi ga le ob izpolnitvi vseh določenih organizacijskih, tehničnih in drugih pogojev.

Varčevalci, ki se odločijo varčevati v vzajemnih skladih, se lahko odločajo med domačimi vzajemnimi skladi, tujimi vzajemnimi skladi, delniškimi vzajemnimi skladi, obvezniškimi vzajemnimi skladi, denarnimi vzajemnimi skladi, pokojninskimi vzajemnimi skladi, med vzajemnimi skladi, katerih naložbena politika je vlagati sredstva na določeno geografsko območje, ali med tistimi s panožno razporeditvijo naložb.

Pristop k varčevanju v vzajemnem skladu je podoben odprtju denarnega računa pri banki. Pristop je podoben za vse vzajemne sklade, pri različnih upravljavcih lahko naletimo le na manjše razlike.

Ko varčevalec izbere ustrezen vzajemni sklad, je pomembno, da se seznaní s pravili upravljanja in s prospektom vzajemnega sklada. Na podlagi ustreznega osebnega dokumenta (osebna izkaznica, potni list) se vlagatelj identificira in izpolni pristopno izjavo. Podpisano pristopno izjavo oseba oz. organizacija, pri kateri je bila opravljena identifikacija, posreduje upravljavcu vzajemnega sklada, ta pa odpre račun pri izbranem vzajemnem skladu. Varčevalec s plačilnim nalogom nakaže poljubno vsoto denarja, vendar ne manj kot je vrednost ene točke premoženja s pristopno provizijo oz. ne manj kot je določen minimalni prvi znesek za vstop. S pisnim potrdilom je varčevalec obveščen o številu kupljenih enot. Varčevalci lahko kadarkoli in po lastni želji vplačujejo v izbrani vzajemni sklad.

Če varčevalec želi prodati svoje točke, to pisno sporoči družbi za upravljanje oz. podpiše nalog za izplačilo pri pooblaščenih osebi oz. organizaciji, kjer je izpolnil pristopno izjavo. V roku petih delovnih dni od prejema zahtevka za izplačilo družba za upravljanje nakaže denar na račun, ki ga je varčevalec navedel na pristopni izjavi.

Tabela 5.4 Pregled bank, ki tržijo investicijske sklade iz držav članic EU

Banka	Datum pričetka trženja IS v Republiki Slovenija	Sedež DZU
Raiffeisen Krekova banka, d. d.	1. 9.2004	Raiffeisen Kapitalanlage Gmbh, Austria
Bank Austria Creditanstalt, d. d.	1. 3.2005	Pioner Investmensts Austria Gmbh, Austria
Banka Koper, d. d.	27. 6.2005	Eurizon Capital S. A. Luxembourg
SKB banka, d. d.	2. 11.2005	SGAM Luxembourg
NLB, d. d.	15. 11.2005	Fund partners, SICAV Luxembourg
Volksabnk – Ljudska banka, d. d.	1. 5.2006	Volksbank Invest Austria
Hypo Alpe-Adria bank, d. d.	1. 5.2006	Hypo Kapitalanlage Austria

Vir: Agencija za trg vrednostnih papirjev 2007

Na slovenskem trgu slovenske in tuje družbe za upravljanje tržijo 225 vzajemnih skladov, in sicer 99 skladov, ki jih upravljajo slovenske družbe za upravljanje, in 126 skladov, ki jih za tuje družbe za upravljanje tržijo banke, ki so pridobile to dovoljenje. Varčevalci imajo na razpolago pester izbor, težava pa je v tem, da je razvoj ponudbe hitrejši od rasti izkušenj in znanja vlagateljev.

Banke imajo skladno s slovensko zakonodajo, ki ureja poslovanje vzajemnih skladov, skrbnike, ki tržijo vzajemne sklade. Ti skrbniki imajo opravljen izpit in pridobljeno licenco za trženje. Trudijo se vlagateljem predstaviti varčevanje v vzajemnih skladih in jih seznaniti s tovrstno obliko varčevanja.

5.7 Varčevanje v vrednostnih papirjih

Naložbe v vrednostne papirje ponujajo možnost dodatnega oplemenitenja premoženja. Primerne so za tiste posameznike, ki razpolagajo s prostimi finančnimi sredstvi in so za dodaten donos pripravljeni sprejeti določeno stopnjo tveganja.

Osnovno dejavnost investicijskega bančništva predstavlja borzno posredovanje. Banke kot pooblašcene udeleženske na trgu vrednostnih papirjev in članice Ljubljanske borze po naročilu investitorja posredujejo pri nakupu ali prodaji delnic, državnih ali drugih obveznic in zakladnih menic ter gospodarijo in upravljajo s portfeljem investitorja.

Tabela 5.5 Pregled bank v Sloveniji, ki imajo dovoljenje za opravljanje storitev v zvezi z vrednostnimi papirji

Abanka Vipava, d. d.	Hypo Alpe Adria Bank, d. d.
Banc Austria Creditanstalt, d. d.	NLB Koroška banka, d. d.
Banka Celje, d. d.	Nova kreditna banka Maribor, d. d.
Banka Domžale, d. d.	Nova Ljubljanska banka, d. d.
Banka Koper, d. d.	Poštna banka Slovenije, d. d.
Banka Zasavje, d. d.	Probanka, d. d.
Deželna banka Slovenije, d. d.	Raiffeisen Krekova banka, d. d.
Factor banka, d. d.	SKB, d. d.
Gorenjska banka, d. d.	Volksbank – ljudska banka, d. d.

Vir: Agencija za trg vrednostnih papirjev 2007

Varčevanje v vrednostnih papirjih zahteva od investitorja več odločitev, zato je priporočljivo, da si izbere banko, ki ji zaupa, in posrednika, ki ga prepriča v svojo strokovnost. Investitorjem pa mora biti razumljivo, da vrednostni papirji niso enaki bančnim depozitom in da pri njihovem nakupu prevzemajo tveganje, do bodo ob njihovi prodaji ali zapadlosti dobili manj, kot so vanje investirali.

5.8 Naložbeno življenjsko zavarovanje

Ponudba življenjskih zavarovanj poleg drugih varčevalnih in investicijskih produktov ponuja bankam veliko konkurenčno prednost. Demografska slika Slovenije v veliki meri ponuja prednost pri razvoju dolgoročnih varčevalnih produktov, ki omogočajo zaščito na stara leta.

Naložbeno življenjsko zavarovanje je primerno za zagotovitev varne prihodnosti posameznika in njegove družine. Namenjeno je vsem, ki želijo ob sprejemu določenega tveganja dosegati potencialno višje donose na svoja denarna sredstva, kot jih ponujajo klasični varčevalni produkti.

Produkt naložbenega življenjskega zavarovanja združuje življenjsko zavarovanje in varčevanje. Oboje je vezano na gibanje vrednosti enot premoženja izbranih investicijskih skladov, saj zavarovalnica čiste premije, ki jih plačuje zavarovanec, vlaga v investicijske sklade, ki jih izbere zavarovanec. Zavarovalno kritje obsega zavarovanje za primer smrti zavarovane osebe in izplačilo zavarovalnine ob doživetju. Ko zavarovana oseba doživi dogovorjeno zavarovalno dobo, ji zavarovalnica izplača zavarovalno vsoto za doživetje. Vsota je enaka vrednosti privarčevanega premoženja na naložbenem računu zavarovanca. Ob nastopu zavarovalnega primera lahko upravičenec zahteva, da se mu zavarovalna vsota izplačuje periodično kot mesečna renta.

Naložbena življenjska zavarovanja so lahko različna, saj ponudniki ponujajo veliko alternativ. Razlikuje se nabor vzajemnih skladov, med katerimi zavarovanec izbira, in sicer glede na način, kako bodo oplemenitena njegova sredstva. Vplačevanje premij je lahko periodično ali pa enkratno (enkratno naložbeno zavarovanje).

Ob sklenitvi takega zavarovanja lahko zavarovanci ponekod k osnovnemu naložbenemu življenjskemu zavarovanju ugodno priključijo tudi dodatno nezgodno zavarovanje ali zavarovanje za primer kritičnih bolezni. Lahko izberejo tudi vzajemno naložbeno zavarovanje, kar pomeni, da sta z isto zavarovalno pogodbo življenjsko zavarovani dve osebi. V primeru, ko ena od zavarovanih oseb v času trajanja zavarovanja umre, zavarovalnica izplača upravičencu – preživeli osebi, v pogodbi za to določeno zavarovalno vsoto.

Dohodek iz življenjskega zavarovanja po zakonu o dohodnini ni obdavčen, če je življenjsko zavarovanje sklenjeno za obdobje desetih let in več ter sta sklenitelj zavarovanja in upravičenec do izplačila ob izteku zavarovanja isti osebi ter v primeru smrti zavarovane osebe.

Pri izbiri produkta naložbenega zavarovanja se morajo posamezniki vsekakor zavedati, da gre za dolgoročno varčevanje.

Tabela 5.6 Ponudba naložbenih polic v slovenskih bankah

Banka	Zavarovalnica	Zavarovanje
NLB	NLB Vita	NLB Naložba Vita Plus
Nova KBM	Zavarovalnica Maribor	Prizma Prizma Junior Prizma Flex Pension Prizma Flex Pension Plus
Abanka Vipa	Zavarovalnica Triglav	Enkratno naložbeno zavarovanje Naložbeno življenjsko zavarovanje Junior
SKB	Generali	EUROFOND
Raiffeisen Krekova banka	UNIQA Group Austria	

Vir: Abanka Vipa, Generali, NLB, NLB Vita, Nova KBM, Raiffeisen Krekova banka, SKB, UNIQA Group Austria, Zavarovalnica Maribor in Zavarovalnica Triglav 2007

5.9 Davčni predpisi, povezani z varčevanjem v bančnih produktih in vzajemnih skladih

Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o dohodnini (ZDoh-1D), ki je stopil v veljavo 1. januarja 2006, in kasnejše spremembe, ki jih prinaša zakon o dohodnini (ZDoh-2), ki velja od 1. januarja 2007, določajo drugačno obdavčevanje obresti od

depozitov pri bankah in hranilnicah. Uveljavile so tudi nekatere spremembe pri obdavčitvi kapitalskih dobičkov.

5.9.1 Obdavčitev varčevanj v bančnih produktih

Novost zadnjega zakona je, da uvaja cedularno obdavčitev obresti, kar pomeni, da se obresti obdavčujejo kot samostojen del dohodkov in se ne vključujejo v letno davčno osnovo za dohodnino. V letu 2007 so obresti obdavčene po stopnji 15 %, v nadaljnjih letih pa bodo po stopnji 20 %.

Obresti, ki jih prejema fizične osebe, so sestavni del dohodkov, od katerih se plačuje dohodnina, zato mora rezident Republike Slovenije do 28. februarja tekočega leta za preteklo leto vložiti napoved za odmero dohodnine od obresti, ki jih je dosegel pri bankah in hranilnicah v Republiki Sloveniji ali v državah članicah EU. Davčna osnova se za leto 2007 zmanjša za 1.000 EUR, v naslednjih letih pa se ne bo več zmanjševala.

Napovedi ni treba vložiti davčnemu zavezancu rezidentu, čigar skupni znesek obresti na denarne depozite pri bankah in hranilnicah, dosežen v davčnem letu, ne presega zneska, določenega z zakonom. V letu 2007 je ta znesek 1.000 EUR.

Dohodnine se ne plačuje od obresti, vključno s premijami, iz varčevalne pogodbe po Nacionalni stanovanjski varčevalni shemi (NSVS), ki je sklenjena za obdobje najmanj petih let, razen obresti pri odstopu od te varčevalne pogodbe.

V zakonu o dohodnini in zakonu o davčnem postopku je predvidena možnost, da obresti, dosežene iz dolgoročnih vezanih depozitov in varčevanj, varčevalci vštejejo v davčno osnovo v znesku, ki pripada letu obračuna dohodnine. Zavezanci morajo v tem primeru obvestiti banko z oddajo obrazca DOHPREM 7. Lahko pa se zavezanec odloči, da bo obračunane obresti za celotno varčevalno obdobje prijavil v tistem letu, v katerem se izteče depozit ali varčevanje.

5.9.2 Obdavčitev varčevanj v vzajemnih skladih

Glede na določila o reinvestiranju celotnega dobička vzajemnega sklada je vlagatelj, fizična oseba – rezident v investicijske kupone vzajemnega sklada, obdavčen le v trenutku, ko odsvoji oziroma unovči investicijske kupone.

Že v zakonu o dohodnini (ZDoh-1) je bila novost v natančni ureditvi dohodka iz vzajemnih skladov, s čimer je zakonodajalec želel zagotoviti večjo davčno nevtralnost pri obdavčevanju dohodka iz različnih vrst naložb. V skladu z ZDoh-1 je način obdavčitve dohodkov, ki jih fizične osebe dosega iz naložb v vzajemne sklade, odvisen od vrste dohodka, ki ga imetnik investicijskega kupona doseže pri vzajemnem skladu, in od davčne opredelitve vzajemnega sklada. Dohodek vzajemnega sklada, dosežen na podlagi naložbe v vzajemni sklad, se šteje za obdavčljiv, če gre za:

Predstavitev varčevalnih produktov, ki jih ponujajo banke

- dohodek, ki ga posameznik doseže na podlagi čistega dobička vzajemnega sklada,
- dohodek, ki ga posameznik doseže na podlagi delitve prihodkov vzajemnega sklada v obliki obresti, dividend, iztrženih dobičkov pri naložbah ali drugih prihodkov,
- dohodek, ki ga posameznik doseže v obliki povečanja vrednosti investicijskega kupona ob odsvojitvi ali njegovem unovčenju oziroma pri likvidaciji.

Novosti, ki jih prinaša novi zakon o dohodnini ZDoh-2, so:

- Obdavčitev je enaka za slovenske in tuje sklade. Posameznik je dolžan napovedati kapitalske dobičke iz naslova prodaje enot premoženja slovenskih in tujih skladov, saj po zakonu o dohodnini velja načelo obdavčitve svetovnega dohodka. To pomeni, da mora posameznik napovedati tudi dobiček iz prodaje enot premoženja tistih vzajemnih skladov, v katere je morebiti neposredno v tujini investiral denarna sredstva. Če posameznik take napovedi ne vloži, se to šteje kot davčna utaja.
- Ukine se status kvalificiranih skladov.
- Pri vseh vzajemnih skladih (delniški, mešani, obvezniški, denarni) je rast vrednosti premoženja izražena skozi rast oziroma spremembo vrednosti enote premoženja.
- Pozitivna razlika vrednosti enote premoženja v nekem časovnem obdobju predstavlja davčno osnovo, na katero se po veljavni davčni lestvici odmeri davek za kapitalske dobičke v odvisnosti od časovnega obdobja med nakupom in prodajo: do 5 let 20 %, nad 5 let do 10 let 15 %, nad 10 let do 15 let 10 %, nad 15 let do 20 let 5 % in nad 20 let 0 %.
- Od kapitalskih dobičkov, doseženih pri prodaji skladov, se med letom ne plačuje akontacije. Dobički se ne vpisujejo več v dohodninsko napoved, temveč v posebno napoved, ki se za preteklo koledarsko leto odda do konca februarja.
- Investicijski kuponi vzajemnega sklada se vodijo po metodi zaporednih cen (FIFO), po kateri se kot vrednost investicijskega kupona ob pridobitvi šteje vrednost investicijskega kupona, ki je bil pridobljen najprej.
- Pri tistih vlagateljih, ki so investicijski kupon pridobili pred 1. januarjem 2003, se za nabavno vrednost investicijskega kupona šteje vrednost na dan 1. januarja 2006.
- Za vsako leto, v katerem je bil posameznik lastnik enot premoženja sklada vsaj šest mesecev, se nabavna vrednost enot premoženja revalorizira s koeficientom

rasti cen življenjskih potrebščin. Revalorizacija se upošteva v primeru, če je posameznik lastnik enot premoženja vsaj eno leto.

- Pri napovedi kapitalskih dobičkov se priznajo dejansko plačani stroški pri prodaji in nakupu enot premoženja, toda največ 1 % pri nakupu in 1 % pri prodaji.
- Če bi sklad izplačeval obresti ali dividende, bi bili ti prihodki obdavčeni s stopnjo 20 %. Izjemo pri tem predstavljajo obresti, ko bodo v letu 2006 in 2007 obdavčene po stopnji 15 %.
- Za neobdavčljivo odsvojitvev investicijskega kupona se štejejo prva prodaja delnic, pridobljenih neposredno v postopku lastninjenja, prodaja po 20 letih imetništva, obvezna zamenjava delnic PID-a v točke vzajemnega sklada, kadar pride do preoblikovanja, dedovanje oziroma prenos na dediča ali jemalca volila, zamenjava enih vrednostnih papirjev za druge istega izdajatelja, če se ohranijo lastniška razmerja in če ni bilo denarnega toka, delitve in združitve delnic, če ostaja skupna višina osnovnega kapitala enaka, zamenjava prednostnih delnic za redne, kapitalski dobiček pri prodaji dolžniških papirjev.

Vlagatelji, ki so fizične osebe – nerezidenti, morajo v zvezi z obdavčitvijo naložbe v vzajemne sklade poleg posebnih določb zakona o dohodnini (ZDoh-2) upoštevati tudi davčne predpise, ki zanje veljajo v državi, v kateri so davčni zavezanci, praviloma v državi stalnega prebivališča.

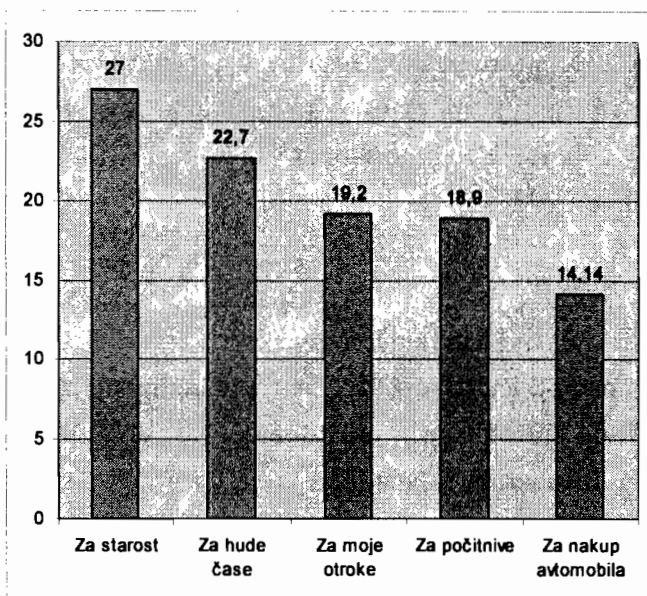
Višina dejanske obdavčitve, ki nastane zaradi lastništva investicijskih kuponov, izplačila odkupne vrednosti teh kuponov ali drugih dejstev, povezanih z lastništvom investicijskih kuponov, je odvisna od davčnega položaja vsakega posameznika.

6 VARČEVALNE NAVADE VARČEVALCEV IN VZROK ZANJE

Osamosvojitve naše države, pojav globalizacije in vstop v Evropsko unijo so s seboj prinesli niz reform, drugačen tempo življenja in s tem tudi drugačne navade ter prepričanja. Po desetletjih, ko varčevanje pri nas ni bilo cenjeno, se to ponovno uveljavlja. Pri tem ima vsak izmed nas svoje želje in cilje, kajti umetnosti varčevanja nas je pričelo učiti življenje samo.

Varčevalne navade Slovencev spremljajo razni mediji, raziskovalne in strokovne službe, podatke pa lahko dobimo tudi pri Banki Slovenije. Najnovejši podatki raziskave varčevalne klime kažejo na to, da se je delež Slovencev, ki želijo varčevati oziroma investirati, v primerjavi z lanskim letom znižal. Kljub temu so se prihranki varčevalcev v bankah in v vzajemnih skladih zvišali, in sicer za 8,6 % v obdobju med februarjem 2006 in februarjem 2007. Še vedno je priljubljeno klasično varčevanje na banki, ne glede na to, da prinaša nižje donose. Ta oblika varčevanja ne predstavlja tveganja in je ena najbolj varnih naložb. Če primerjamo podatke od leta 2001 do leta 2006, ugotovimo, da je delež Slovencev, ki jih je zanimalo varčevanje v banki, padel s 70 % na 40 %. Varčevalcem je zanimivo varčevanje na področju življenjskega zavarovanja. Zanimanje se je na tem področju zvišalo kar za tretjino. Vrednost sredstev v upravljanju vzajemnih skladov je bila za 56,0 % višja kot v enakem obdobju lanskega leta, kar je najverjetneje posledica pozitivne donosnosti, ki so jo skladi dosegli v tem obdobju. Večina varčevalnih namenov je dolgoročne narave. Največ varčevalcev varčuje za poznejše življenjsko obdobje (Mrkun, 2007).

Slika 6.1 Razlogi za varčevanje

Vir: GFK Gal-Iteo, GFK varčevalna klima 2007

Finančno stanje gospodinjestev se je v zadnjih štirih letih izboljšalo za več kot 10 %. Toda pri domačih bankah je zaznati upadajoči delež finančnega premoženja. Najhitreje rastoči del obstaja v naložbah v delnice in enote investicijskih skladov. V naložbah za pokojninsko in življenjsko zavarovanje je zaznati porast na slabih 10 % premoženja gospodinjestev, naložbe v lastniški in drugi kapital (brez investicijskih skladov) pa dosegajo okrog 28 % deleža.

Tabela 6.1 Stanje finančnih naložb gospodinjestev po instrumentih v mio EUR

	2002	2003	2004	2005	2006
Vloge pri bankah	8.454	9.165	9.853	10.415	10.752
Vrednostni papirji razen delnic	607	592	741	468	469
Delnice in drugi lastniški kapital	4.990	5.714	6.730	6.860	7.567
Enote investicijskih skladov	844	905	1.230	1.816	2.220
Življenjsko zavarovanje	610	776	1.002	1.069	1.343
Pokojninsko zavarovanje	73	106	169	510	605

Vir: Banka Slovenije 2007

6.1 Metoda zbiranja podatkov in oblikovanje vzorca

Za izvajanje ankete sem uporabila vprašalnik (priloga 1). Sestavljen je iz kratke osebne predstavitve in opisa namena vprašalnika. Sledijo vprašanja demografske teme ter nato osem vprašanj, vezanih na cilje raziskave. Vprašanja so v glavnem zaprtega tipa.

Oddala sem 230 anketnih vprašalnikov. Deset vprašalnikov ni bilo izpolnjenih. Raziskava torej temelji na vzorcu 220 posameznikov, starih 20 let in več. Raziskavo sem izvedla s pomočjo naključno izbranih komitentov banke, sodelavcev, znancev in so-študentov ter njihovih znancev na območju celotne Slovenije.

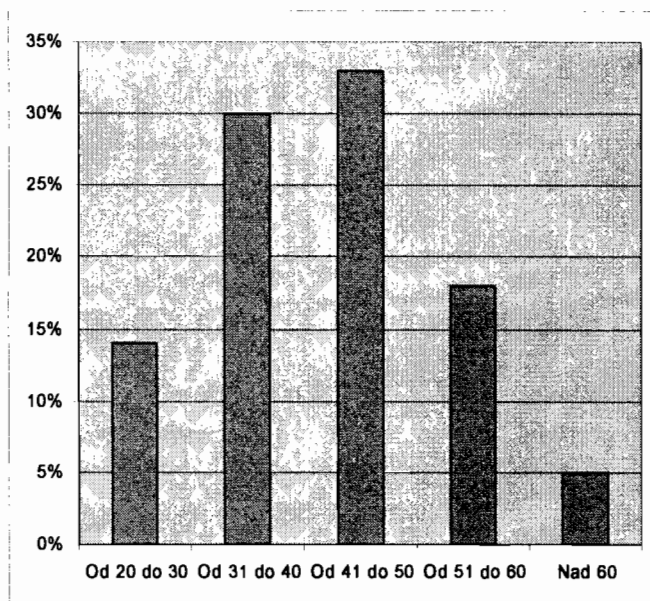
Raziskava je bila izvedena v maju 2007.

6.2 Prikaz pridobljenih podatkov

Anketni vprašalnik je izpolnilo 33 % moških in 67 % žensk.

Najmanj anketirancev je starih nad 60 let, to je 5 %. Sledijo anketiranci, stari od 20 do 30 let, ki jih je 14 %. Od 31 do 40 let starih anketirancev je 30 %. Največ je anketirancev, starih od 40 do 50 let, in sicer 33 %, medtem ko je v starosti od 50 do 60 let 18 % anketirancev.

Slika 6.2 Razvrstitev varčevalcev glede na starost

Raziskava, ki so jo opravili pri GfK Investicijski monitor in je objavljena v reviji Kapital 24. julija 2006, prikazuje podatke, da se z varčevanjem in investiranjem ukvarja aktivna populacija. Mlajši od 30 let in starejši od 60 let se za varčevanja večinoma ne odločajo oziroma je njihov delež nizek.

Stopnja izobrazbe anketirancev je različna:

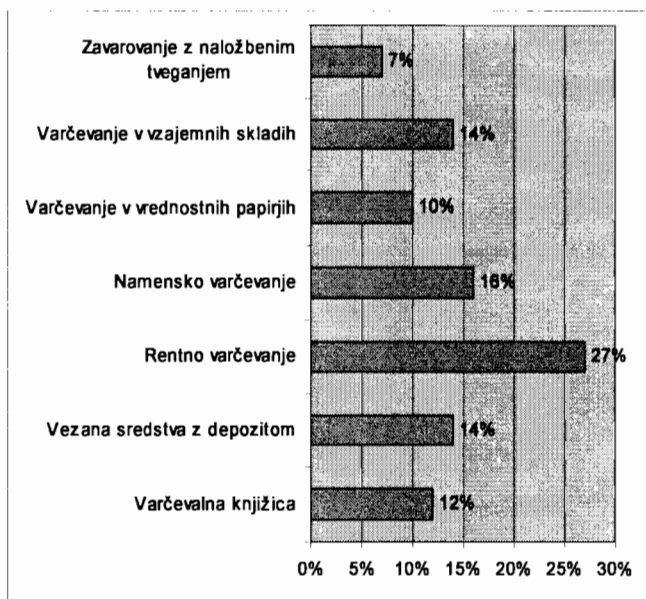
- osnovnošolska – 4 % anketirancev,
- poklicna – 13 % anketirancev,
- srednješolska – 53 % anketirancev in
- univerzitetna – 30 % anketirancev.

Preseneča me podatek glede zastavljenega vprašanja o varčevanju, predvsem če upoštevam, da se je BDP zvišal in je brezposelnost nižja. Anketni vprašalnik je izpolnilo največ tistih, ki naj bi bili delovni aktivni ljudje. Kar 32 % anketirancev ne varčuje, tistih, ki varčujejo, pa je 68 %.

Slika 6.3 nam prikazuje odgovor na vprašanje, katere vrste varčevanj so najbolj uporabljane. Anketiranci s svojimi odgovori potrjujejo, da se varčevalci še vedno raje odločajo za klasično varčevanje v banki, čeprav to prinaša manjši donos. Razlog za to je morda tudi v tem, da so vloge zajamčene. Zajamčena vloga je skupno stanje vseh vlog posameznega vlagatelja pri banki do višine 22.000,00 EUR na dan začetka stečaja nad banko, če vlagatelj nima nobene obveznosti do banke.

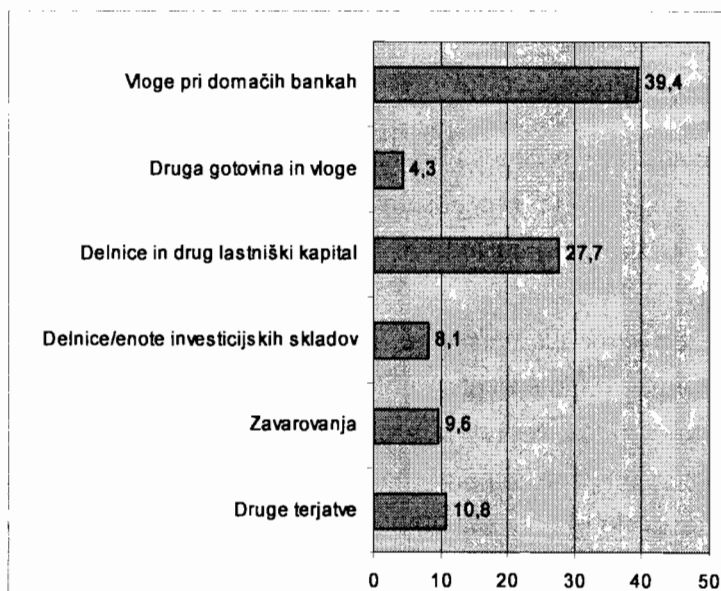
Anketiranci kar 69 % svojih prihrankov varčujejo v različnih klasičnih bančnih varčevanjih in le 31 % varčujejo v vrednostnih papirjih, vzajemnih skladih in zavarovanjih z naložbenim tveganjem.

Slika 6.3 Vrste varčevanj

Podatki, ki jih je podala Banka Slovenije v poročilu o finančni stabilnosti maja 2007, izkazujejo, da je v letu 2006 43,7 % gospodinjstev varčevalo v obliki klasičnega varčevanja, 27,7 % je naložb v delnice in drug lastniški kapital, 8,1 % predstavljajo naložbe v investicijske sklade, 9,6 % sredstev gospodinjstva namenijo varčevanjem v zavarovalništvu ter 10,8 % naložb predstavljajo druge terjatve.

Slika 6.4 Struktura finančnih naložb gospodinjstev po instrumentih

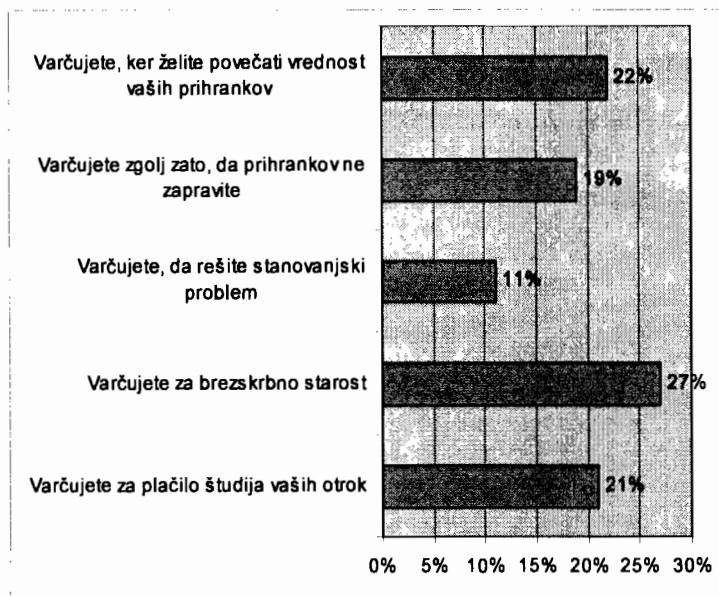

Vir: Banka Slovenije 2007

Podatki, pridobljeni na podlagi odgovorov anketirancev, se nekoliko razlikujejo od tistih, pridobljenih pri Banki Slovenije. Približno enak delež varčevalcev (od 7–8 %) se odloča za naložbe v zavarovalnih produktih, prav tako je delež naloženih sredstev približno enak pri varčevanjih v vzajemnih skladih (od 8–10 %). Razhajajo se podatki tistih varčevalcev, ki varčujejo v klasični obliki varčevanj, za 15 %, in tistih, ki varčujejo v delnicah in drugem lastniškem kapitalu, za 17 %. Iz podatkov Banke Slovenije je razvidno, da varčevanje v vzajemnih skladih in delnicah v narašča. Gospodinjstva tudi vedno več sredstev namenijo za pokojninska in življenjska zavarovanja.

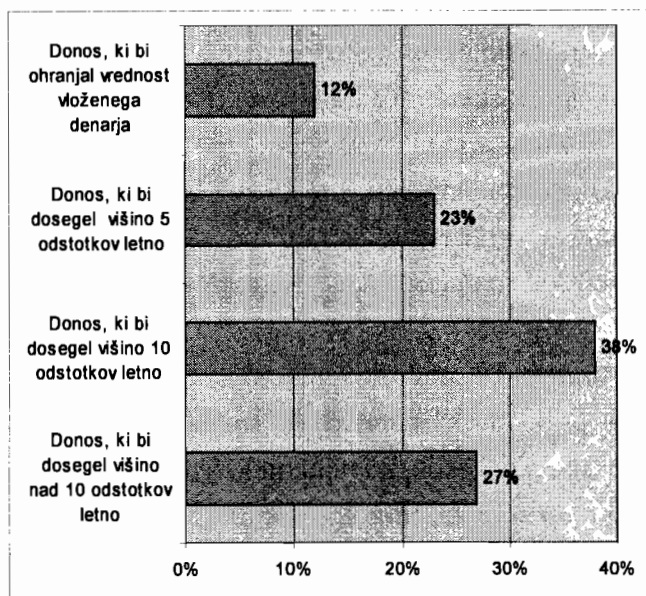
Večina varčevanj je dolgoročne narave. Da smo Slovenci pri razlogih za varčevanje previdni, ker nas skrbi negotova prihodnost, nam pove podatek, da kar 27 % anketirancev varčuje za brezskrbno starost. Tistih, ki varčujejo zato, da bi povečali vrednost prihrankov, je 22 %. Sledijo anketiranci, ki želijo svojim otrokom brezskrben študij, teh je 21 %. Le 11 % anketirancev varčuje z namenom, da bi rešili stanovanjski problem, 19 % pa je takih, ki varčujejo zgolj zato, da ne zapravijo prihrankov.

Slika 6.5 Namen varčevanja

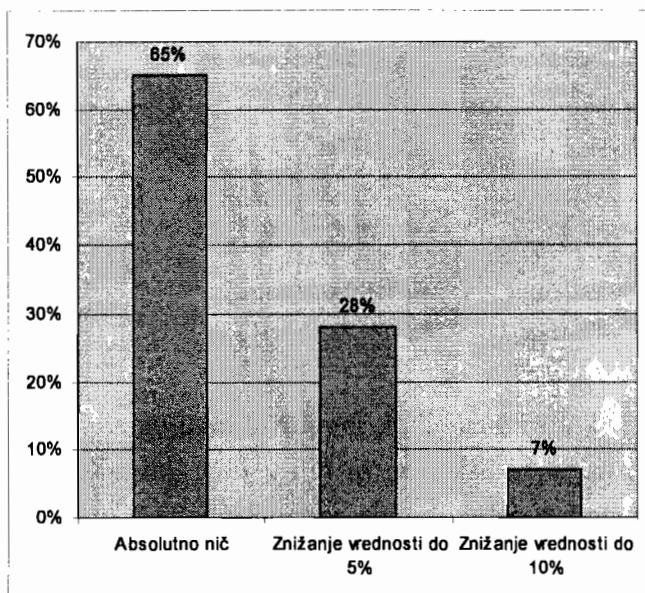
Med sodelujočimi anketiranci je kar 27 % takih, ki bi bili zadovoljni z donosom, če bi dosegal višino nad 10 % letno, in 38 % tistih, ki bi bili zadovoljni z višino 10 % letno. Z donosom, ki bi dosegal višino 5 % letno, bi bilo zadovoljnih 23 %. Ne nazadnje je 12 % anketirancev, ki si želijo vsaj tak donos, ki bi ohranjal vrednost vloženega denarja.

Slika 6.6 Želeni donos

Pri odločitvi, kam in koliko bomo vložili naša privarčevana sredstva, moramo biti pozorni tudi na morebitna tveganja. Le 7 % anketirancev je, ki bi bili pripravljeni tvegati znižanje vrednosti svojih vložnih sredstev do 10 %. 28 % jih je pripravljenih tvegati znižanje vrednosti do 5 % letno in kar 65 % anketirancev ni pripravljenih tvegati absolutno ničesar. Vrednost njihovih vložnih sredstev se ne sme znižati.

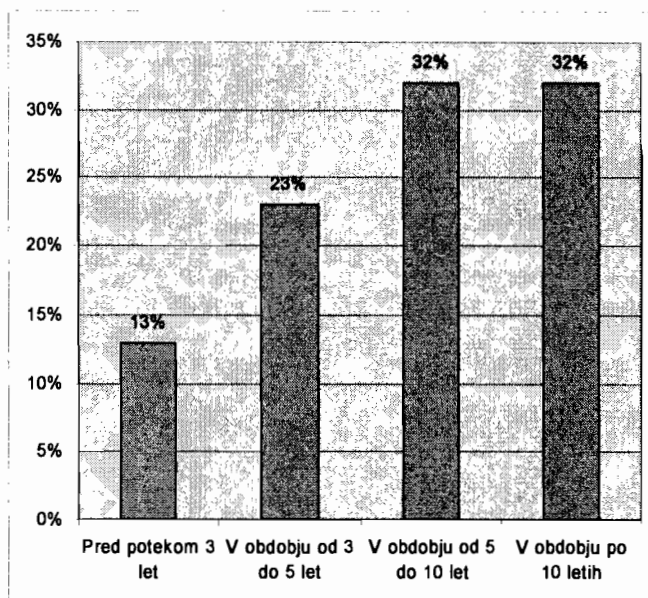
Slika 6.7 Pripravljenost tveganja

Vsak varčevalec ima svoje namene in razloge za varčevanje. Največ je takih, ki varčujejo na daljši rok. 32 % anketirancev namerava svoja vložena sredstva unovčiti po desetih letih. Enak delež je takih, ki bi svoja sredstva unovčili v obdobju od pet do deset

let (32 %). V obdobju od treh do petih let namerava svoja sredstva unovčiti 23 % anketirancev in le 13 % vprašanih bi svoja sredstva unovčilo pred potekom treh let.

Slika 6.8 Čas unovčenja sredstev

Varčevalci želijo svoja privarčevana sredstva investirati z namenom oplemenitja. Na trgu kapitala je široka ponudba produktov, zato je prav, da se varčevalci z njimi seznanijo v čim večji meri. Informacije lahko dobijo v medijih, na informativnih točkah, na bankah, zavarovalnicah ...

Banke v Sloveniji širijo ponudbo svojih produktov, s čimer želijo svoje komitente zadovoljiti, predvsem pa jih želijo zadržati, kajti konkurenca na tržišču je čedalje večja in tega se vsi zavedajo.

Dobra polovica anketirancev je seznanjena s ponudbo varčevanj v banki. Tako jih je odgovorilo 57 %, vendar je kar 41 % takih, ki o ponudbi ne vedo ničesar. Le 2 % anketirancev sta s ponudbo varčevanj v banki seznanjena malo.

Informacije o produktih varčevanj je pridobilo od bančnega uslužbenca 49 % anketirancev. 39 % jih je informacije pridobilo iz medijev in 12 % anketirancev se ozira na govorice ljudi v svojem okolju.

Na podlagi odgovorov iz anketnega vprašalnika ugotavljam, da je informiranost glede ponudb varčevanj v banki slabše poznana. Menim, da bi moral bančni delavec komitentom, ko le-ti izrazijo željo po varčevanju znati stranki svetovati. Večina strank ne pozna oblike varčevanja, ki bi bila v danem trenutku zanj najprimernejša. Pri predstavitvah različnih oblik varčevanja bi bila primerna predstavitev vseh prednosti in slabosti različnih oblik varčevanj. Zaradi izredne pomembnosti svetovanja pri prodaji storitev produktov varčevanj, je potrebno nenehno izobraževanje bančnih delavcev in spremljanje novosti na tem področju.

7 SKLEP

Z osamosvojitvijo Republike Slovenije in s spremembami gospodarskega sistema iz socialističnega v kapitalističnega je prišlo do sprememb v družbeni ureditvi in v socialnem sistemu. Te spremembe so vplivale tudi na vlogo in značaj slovenskih finančnih ustanov. Področje finančnih storitev doživlja v zadnjih letih velike spremembe. Povpraševanje po finančnih storitvah je v veliki meri odvisno od varčevalnih navad, ki pa se v zadnjih letih nenehno spreminjajo. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo je prišlo do usklajevanja zakonodaje, kar je prineslo spremembe tudi na tem področju. Slabšanje pokojninskih in zdravstvenih razmer ter kriza brezposelnosti silijo populacijo k večji skrbi za zagotovitev finančne varnosti v bodočnosti, zato je velika odgovornost posameznika, kako naj pravilno naloži presežke denarnih sredstev.

V diplomski nalogi so predstavljene različne možnosti naložb, ki jih ponujajo slovenske banke. Analizirane so prednosti in slabosti različnih naložb. S pomočjo anketnega vprašalnika so prikazani rezultati raziskave, ki prikazuje, v kolikšni meri so varčevalci naklonjeni klasičnim oblikam varčevanja oziroma koliko se obračajo k varčevanju v vzajemnih skladih, v kakšne namene varčujejo in v kolikšni meri so pripravljene tvegati.

Z razvojem kapitalskega trga v Sloveniji finančni trg počasi dobiva podobo razvitih zahodnih trgov, kar je zaznati zlasti po vstopu Slovenije v Evropsko unijo. Tako je postala slovenskim varčevalcem dostopna velika izbira različnih varčevalnih produktov, predvsem najrazličnejših skladov. Banke na slovenskem trgu se odzivajo na vse te spremembe z uvajanjem novih produktov, saj je prisotnih vedno več konkurenčnih ponudnikov.

Raziskava, izvedena na podlagi anketnega vprašalnika, kaže, da dobra tretjina anketirancev ne varčuje. Vzroki za to so morda še vedno prisotna brezposelnost, nizki dohodki ali pa vedno večje zadolževanje posameznikov v zadnjem obdobju.

Rezultati raziskave kažejo, da tisti, ki imajo presežek denarnih sredstev, ta v večji meri vložijo v bančne produkte (varčevalna knjižica, depoziti, rentno varčevanje, namensko varčevanje), dobra tretjina pa sredstva vloži v vrednostne papirje, vzajemne sklade in zavarovanje z naložbenim tveganjem. Varčevalci v večji meri varčujejo na dolgi rok, predvsem zaradi finančne varnosti v bodočnosti.

Zanimiv je podatek, da bi bila večina anketirancev zadovoljna s takim donosom, ki bi dosegal višino nad deset odstotkov letno. Hkrati pa med podatki v raziskavi lahko razberemo, da kar 65 % anketirancev ni pripravljene tvegati absolutno ničesar za svoja vložena sredstva in le 35 % je takih, ki so pripravljene tvegati in bi bili zadovoljni tudi z nižjim donosom.

Kljub temu da je raziskava pokazala, da so varčevalci seznanjeni s paleto varčevalnih ponudb, ki jih ponujajo banke, 41 % vprašanih ponudbe bank ne spozna.

Sklep

Torej je informiranost varčevalcev o prednostih in pomanjkljivostih bančnih ponudb slaba.

Za plemenitenje denarja so potrebni znanje, domiselnost, odločnost in drznost, kar naložbenikom pogosto primanjkuje. Izbor naložb je odvisen od posameznika, ki naj bi bil seznanjen in poučen o razpršenosti, donosnosti, tveganju, likvidnosti ter obdavčitvi.

Stranke so še vedno navezane na svojo banko. Vežejo jih tradicija in navade, čeprav je na prvem mestu kakovost ponudbe in tudi ugled banke ni zanemarljiv. Prav zato mora banka izkoristiti vse svoje potenciale, kot so ugled, delovna sila, razvejana mreža poslovalnic in veliko število obstoječih komitentov ter tem ponuditi kakovostne storitve, ki bodo komitente zadržale in jih odvrnile od ponudbe konkurenčnih finančnih ustanov.

LITERATURA

- Balkovec, Janez. 2000. *Skrb za osebno premoženje*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Banka Koper, d.d. 2006. *Navodila za sklepanje varčevanja NSVS 2006*. Interno gradivo, Banka Koper d.d.
- Banka Slovenije. 2007. *Poročilo o finančni stabilnosti*. Poslovni dokumenti, Banka Slovenije.
- Bešter, Helena in Ivan Kobal. 1998. Bancassurance – izziv prihajajočega stoletja. 5. dnevi slovenskega zavarovalništva, 93–107. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
- Božič, Branko, 2007. *Naj vzajemci 2006*. Kapital (februar 2007)
<http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.php?idclanka=4481>
- Genetay, Nadege in Philip Molyneux. 1998. *Bancassurance*. London: Macmillan.
- Grof, Gorazd. 2007. Skladi, vzajemni skladi. *Kapital*, 414: 56–58.
- Kleindienst, Robert. 2001. *Varčevanje v domačih in tujih delnicah*. Ljubljana: GV založba.
- Končina, Miroslav. 1999. Vpliv evra na slovensko zavarovalništvo kot del finančnega trga. 6. dnevi slovenskega zavarovalništva, 41–51. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje.
- Lubej, Samo. 2002. *Vzajemni skladi za vsakogar*. Maribor: Kapital.
- McRee, Thomas W. 1997. *Managing your own finances*. London: International Thomson Business Press.
- Miš Svoltjšak, Irena. 1999. Kam bi del, oj, kam bi del? *Bančnik* (oktober 1999)
<http://www.skb.si/info/ban/info-ban-1999-102.html> (5. 5. 2007)
- Miš Svoltjšak, Irena. 2001. *Modro upravljam s svojim denarjem ali kako ravnati z osebnimi financami in premoženjem*. Izola: Desk.
- Mramor, Dušan. 1998. *Izbrani članki in poglavja iz teorije poslovnih financ 5*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Mramor, Dušan. 1993. *Uvod v poslovne finance*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Mramor, Dušan. 2000. *Trg kapitala v Sloveniji*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
- Oseli, Petra. 2006. Varčevalne navade: Ali varčujemo in zakaj? *Kapital* (avgust 2006)
<http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.pfp?idclanka=4118> (5. 2. 2007)
- Pavliha, Marko. 1997. Pravna ureditev zavarovalništva kot posebne skupine finančnih storitev. *Podjetje in delo* 23 (6/7): 681–693.
- Prohaska, Zdenko. 1999. *Finančni trgi*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta
- Repovž, Leon in Jožko Peterlin. 2004. *Financiranje*. Koper: Fakulteta za management.
- Ribnikar, Ivan. 1999. *Monetarna ekonomija I: denar, finančne institucije in denarna politika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Špacapan, Barbara, 2007. Varčevanje: banka ali vzajemni sklad?. *Kapital* (februar 2007) <http://www.revijakapital.com/kapital/poslovnefinance.php?idclanka=4503> (19. 2. 2007)

VIRI

- Abanka. 2007. *A III vzajemni pokojninski sklad Abanke*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?MapaID=239](http://www.abanka.si/storitev.asp?MapaID=239) (5. 4. 2007).
- Abanka. 2007a. *Enkratno naložbeno zavarovanje*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?MapaID=935](http://www.abanka.si/storitev.asp?MapaID=935) (5. 4. 2007).
- Abanka. 2007b. *Obdavčitev obresti na varčevanjih fizičnih oseb*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?MapId=2043](http://www.abanka.si/storitev.asp?MapId=2043) (27. 8. 2007).
- Abanka. 2007d. *Rentno varčevanje*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=120](http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=120) (17. 8. 2007).
- Abanka. 2007e. *Varčevalni račun*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=1605](http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=1605) (17. 8. 2007).
- Abanka. 2007f. *Vezana vloga*.
[Http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=116](http://www.abanka.si/storitev.asp?bInPrint=true&MapaID=116) (17. 8. 2007).
- Agencija za trg vrednostnih papirjev. 2007. *Družbe za upravljanje oziroma podružnice in investicijski skladi*. [Http://www.a-tvp.si/content.asp?id=501](http://www.a-tvp.si/content.asp?id=501) (4. 5. 2007).
- Agencija za trg vrednostnih papirjev. 2007a. *Vzajemni pokojninski skladi in njihovi upravljalci*. [Http://www.a-tvp.si/content.asp?idm=45](http://www.a-tvp.si/content.asp?idm=45) (27. 8. 2007).
- Agencija za trg vrednostnih papirjev. 2007b. *Seznam borzno posredniških družb in bank z dovoljenjem za opravljanje storitev v zvezi z vrednostnimi papirji*. [Http://www.a-tvp.si/content.asp?idm=46](http://www.a-tvp.si/content.asp?idm=46) (27. 8. 2007).
- Bank Austria Creditanstalt. 2007. *Obrestne mere za varčevanje*. [Http://www.ba-ca.si/pdf/preb/letak-obr-mere-preb.pdf](http://www.ba-ca.si/pdf/preb/letak-obr-mere-preb.pdf) (17. 8. 2007).
- Banka Koper. 2007. *Pregled obrestnih mer za depozite in varčevanja fizičnih oseb*.
[Http://i-banka-koper.si/info/cgi/infobanka.exe?F=3](http://i-banka-koper.si/info/cgi/infobanka.exe?F=3) (17. 8. 2007).
- Banka Koper. 2007a. *Vzajemni skladi*. [Http://www.bankakoper.si/vzajemni_skladi/index.php](http://www.bankakoper.si/vzajemni_skladi/index.php) (27. 8. 2007).
- Hypo Alpe Adria Bank. 2007. *Evrsko varčevanje*. [Http://www.hypo-alpe.si/si-cms/bank/home.nsf/index.htm](http://www.hypo-alpe.si/si-cms/bank/home.nsf/index.htm) (30. 4. 2007).
- Hypo Alpe Adria Bank. 2007a. *Področje poslovanja z vrednostnimi papirji – storitve*.
[Http://www.hypo-adria.si/si-cms/bank/home.nsf/index.html](http://www.hypo-adria.si/si-cms/bank/home.nsf/index.html) (3. 4. 2007).
- NLB. 2007. *Bančno zavarovalništvo*. [Http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?a=print_slo&doc=11208&errmsg=&SeS=19341](http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?a=print_slo&doc=11208&errmsg=&SeS=19341) (5. 5. 2007).
- NLB. 2007a. *Naložba Vita plus*. [Http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?a=print_slo&doc=7554&errmsg=&kateri=naloz...](http://www.nlb.si/cgi-bin/nlbweb.exe?a=print_slo&doc=7554&errmsg=&kateri=naloz...) (5. 5. 2007).
- NLB. 2007b. *Depoziti in varčevanja za fizične osebe, obrestne mere*.
[Http://www.nlb.si/mages/content/_doc/Depoziti_in_varcevanja_julij_07.pdf](http://www.nlb.si/mages/content/_doc/Depoziti_in_varcevanja_julij_07.pdf) (17. 8. 2007).
- NLB. 2007c. *Skupna pokojninska družba, d. d., Ljubljana*.
[Http://www.nlbskupina.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=4666](http://www.nlbskupina.si/cgi-bin/nlbweb.exe?doc=4666) (24. 8. 2007).
- Nova KBM. 2007a. *Obrestne mere, dolgoročni depozit*.
[Http://www.nkbm.si/interestrates.aspx?productid=16](http://www.nkbm.si/interestrates.aspx?productid=16) (17. 8. 2007).
- Nova KBM. 2007b. *Obrestne mere, kratkoročni depozit*.
[Http://www.nkbm.si/interestrates.aspx?productid=1](http://www.nkbm.si/interestrates.aspx?productid=1) (17. 8. 2007).

- Nova KBM. 2007c. *Rentno varčevanje*.
[Http://www.nkbm.si/interestrata.aspx?produstid=7](http://www.nkbm.si/interestrata.aspx?produstid=7) (17. 8. 2007).
- Nova KBM. 2007d. *Življenjsko zavarovanje za določen čas – življenje plus*.
[Http://www.nkbm.si/product.aspx?docid=1104](http://www.nkbm.si/product.aspx?docid=1104) (28. 8. 2007).
- Nova KBM. 2007e. *Življenjsko zavarovanje za določen čas – življenjski mir*.
[Http://www.nkbm.si/product.aspx?docid=1103](http://www.nkbm.si/product.aspx?docid=1103) (28. 8. 2007).
- Raiffeisen Krekova banka. 2007. *Naložbena zavarovanja*. [Http://www.rkb.si/prebivalstvo/zavarovanja/nalozbena/index.html](http://www.rkb.si/prebivalstvo/zavarovanja/nalozbena/index.html) (28. 8. 2007).
- SKB. 2007. *Obrestne mere za sredstva občanov*. [Http://www.skb.si/preb/preb-obrdep.html](http://www.skb.si/preb/preb-obrdep.html) (17. 8. 2007).
- SKB. 2007a. *V SKB banko tudi po zavarovanje*. [Http://www.skb.si/preb/preb-zav.html](http://www.skb.si/preb/preb-zav.html) (28. 8. 2007).
- Zakon o bančništvu. 2004. *Uradni list RS*, št. 104/04.
- Zakon o dohodnini. 2006. *Uradni list RS*, št. 117/06.
- Zakon o investicijskih skladih in družbah za upravljanje. 2002. *Uradni list RS*, št. 110/02.
- Zakon o zavarovalništvu. 2000. *Uradni list RS*, št. 13/00.
- Zavarovalnica Generali. 2007. *Življenjsko zavarovanje*. [Http://generali.si/osebna-zavarovanja/zivljenjsko-zavarovanje-vezano-na-investici...](http://generali.si/osebna-zavarovanja/zivljenjsko-zavarovanje-vezano-na-investici...) (28. 8. 2007).
- Zavarovalnica Triglav. 2007. *Enkratno naložbeno zavarovanje*. [Http://www2.zav-triglav.si/stan.asp?id=614](http://www2.zav-triglav.si/stan.asp?id=614) (28. 8. 2007).

PRILOGA

Priloga 1 Vprašalnik o navadah, vrstah in vzrokih varčevanj, za katera se odločajo varčevalci

VPRAŠALNIK O NAVADAH, VRSTAH IN VZROKIH VARČEVANJ, ZA KATERA SE VARČEVALCI ODLOČAJO

Spoštovani!

Moje ime je Dania Gustinčič. Sem študentka Fakultete za management v Kopru. Prosim Vas, da odgovorite na spodaj navedena anketna vprašanja, katerih odgovore potrebujem za izdelavo diplomske naloge na temo Varčevalne možnosti in navade fizičnih oseb v Sloveniji. Vprašanja se nanašajo predvsem na to, ali komitenti poznajo paleto ponudb varčevanj, ki jih ponuja banka, in za katera varčevanja se odločajo.

Za sodelovanje se vam zahvaljujem.

Dania Gustinčič

1. Spol:

Moški

Ženska

2. Starost:

od 20 do 30

od 41 do 50

nad 60

od 31 do 40

od 51 do 60

3. Vaša stopnja izobrazbe je:

osnovnošolska

srednješolska

poklicna

univerzitetna

4. Ali varčujete?

Da

Ne

Če ste odgovorili negativno, vam ni treba nadaljevati z izpolnjevanjem vprašalnika.

5. Katere vrste varčevanj (njihov namen je povečanje vaših prihrankov) uporabljate? (Če varčujete v več produktih, obkrožite tiste, v katerih imate naložena sredstva!)

varčevalna knjižica

vezana sredstva z depozitom

rentno varčevanje

namensko varčevanje

varčevanje v vrednostnih papirjih

varčevanje v vzajemnih skladih

zavarovanje z naložbenim tveganjem

